یاش تورکستان

تورکستان ملی استقلال مفکوره سینی تاراتوچی آیلق مجموعه

باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

1929نچی ییلنك دەقابر-ندان چیقا باشلاغان	نویابر (ایکنجی تشرین) 1931	سان 24

بو ساندا:

سیاسی بولوم:

1 ـ روس دیکتاتورلغی بایرامی بز اوچون ملی بر ماتم کونیدر. — باش مقاله

2 ـ 1916نچی ییلغی ملی قوزغالیش حقنده بولشەویکلەر یالغانی. — چوقای اوغلی مصطفی

3 ـ تورکستانده 16 نچی ییلغی قوزغالیش (سوڭی) — تیمور اوغلی

4 ـ بولشەویکچه آقارتو. — توقتامش اوغلی

5 ـ تورکستان خریطەسی (20 وه 21 بیتلەردە).

6 ـ ختایدا. — م.

7 ـ اینگلتەره بحرانی. — مچ.

کتابیات:

8 ـ اوقراینا وه استقلال مجاهدەلەری.

خبرلەر بولومی:

9 ـ تورکستان خبرلەری

10 ـ مؤسف بر ضیاع

یاڭا

«ملی یول»

ایدل-اورال استقلال فکریگه خدمت ایتوچی آیلق

مجموعه‌در. عرب حرفله‌ریله چیقادر.

آدره‌سی:

Redaction „Milli Yol"
Berlin-Charlottenburg
Goethestrasse 5

«امل مجموعه‌سی»

قریم تورکله‌رینگ استقلال فکرینی تاراتادرغان

اونبش کونلك مجموعه‌در. عرب حرفله‌ریله چیقادر. آدره‌سی:

„Emel Medjmuasi" str. Ardealului N. 3
Bazargic - Romania

«پرومه‌ته»

فرانسوزچه آیلق مجموعه‌در. تورکستان، قافقاسیا هه‌م

اوقراینالی آتاقلی محررله‌رنگ اشتراکی بله‌ن پاریسدا

چیقاریلادر. آدره‌سی:

3, Rue du Sabot. Paris (6e)

یاش توركستان

توركستان ملی استقلال مفكوره سینی تاراتوچی آیلق مجموعه

باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

1929 نچی ییلنك دهقابر- ندان چیقا باشلاغان || نویابر (ایكنجی تشرین) 1931 || سان 24

روس دیكتاتورلغی بایرامی بز اوچون ملی بر ماتم كونیدر

شو نویابر (ایكنجی تشرین) آیینك 7 سنده روس بولشهویكلهری اوز حكمرانلقلارینگ 14 نچی ییل دونومینی بایرام ایتب اوتكیزدیلهر. بو طنطنهلی بایرامنك بز توركستانلیلهر اوچون ملی بر ماتم كونی ایكهنلگی حقنده آیریچا سویلهب اوتوروشكه حاجت یوق.

خلقمز اوستیكه مسلط بولغان قانلی دیكتاتورانك كیچمیش اون اوچ ییللق دورینی كوز آلدندان كیچرسهكز، اونك قاندای دهشتلهر بلهن اورالغان، بورونگهنلگینی تصوردهن ههم عاجز قالاسز.

روس بولشهویكلهرینگ انقلاب نامیغا قیلغان قانلی تجربهلهرندهن أڭ كوب ضرر كورگهن ییر شبههسز بزنك یورتمز توركستان در.

روس بولشهویكلهری باشدا نیمهلهر وعد ایتمهدیلهر!

اونلەر خلقلەرنك اوز مقدراتلارینی تعیین ایتش حقلەرینی حتی روسیەدەن آیریلوب مستقل دولت قورا آلیشلارینی قبول وە وعد ایتدیلەر.

حالبوکە تورکستانده ایش باشیغا کیچوب آلیر آلماس تورکستانلیلەرنی أولکە مرکزی أدرەلەریگە قاتناشترماق ایستەمەدیکلەرینی سویلەدیلەر. (3 نچی تورکستان شورالاری قورولتاییی قارارلارندان).

روس بولشەویکلەری چارلق زمانندە زور بلەن تارتوب آلینیب روس مهاجرلەریگە پایلاشتریلغان یېرلەریمزنی قایتاروب بیریشنی وعد ایتدیلەر.

حالبوکە اوزلەری ایشدە چارلق زمانندەگیدەن دها کوب مهاجر کیتریب هەر طرفگە تولدیروب یېرلەشترمەکدەدرلەر.

أونلەر دین وە ملی مؤسسەلەرگە حرمت، رعایت ایتشنی وعد ایتدیلەر. حالبوکە ایش باشیغا کیچوب آلغاچ «خداسزلق» نی چیقار- دیلار. «دین زهر» دیب خلقنی دیندارلق روحیگا قارشو کوچلەب وە اونك مسجدلەرینی بوزوب خراب ایتدیلەر. مسجد وە بوتون ملی مؤسسەلەر حقندە ایشلەمەگەن چیرکینلك قالدیرمادیلار. ملی بوالغان هەر بر نەرسەنی منع ایتدیلەر.

خلقلەرنك برادرلگینی یاراتشنی وعد ایتدیکلەری حالدا خلقلەر آراسندا دنیادە مثلی کورولمەگەن دوشمانچیلقلارنی یاراتدیلار.

«دنیا جنتی» قوروشنی وعد ایتب، حقیقی جهنمنی یاراتوب قویدیلار. بو جهنمنك عذابینی تارتوچی گناهکارلاردە بزنك معصوم خلقمزدر.

قیزیل موسقوانك 14 ییللق دیکتاتوراسی تورکستانمزنی 50 سنەلك چارلق دورندەن دە آغیرراق، شدتلیراق قیلیب روسیەگە باغلادی.

بز چارلق روسیەسیگە قارشو کورەشەرکەن عینی روسیەنك قانلی بولشەویکلەری دیکتاتوراسی آستیغا توشوب قالدق. دیمەك اوتدەن قوتولوب ئەلەنگیگە، قاردان قوتولوب یاغمورغا یولوقدوق.

موسقوا بولشەویکلەرینگ قانلی دیکتاتوراسی 14 یاشیغان آیاق

باسدی. بو قیسقاغنه مدت ایچنده قانلی روس بولشه‌ویکله‌رینگ ظلمی وه حیوانی معامله‌سی آستندا یوقالغان تورکستانلیله‌رنك سانی بوتون ساویتلار اتفاقی قوممونیست فرقه‌سی اعضاسی سانندان ایکی اوچ دفعه آرتیقدر.

أگر بو ظالم موسقوا بولشه‌ویکله‌ری طرفنده‌ن قیریلغان تورکستانلیله‌رنك قانینی بر آراغا توپلاش أمکانی بولسایدی، له‌نین او بلند هیکلی اوستنده‌ن توروب بو معصوم خلق قانندان تویگوچه سیمیریش اوچون بوینینی ایگیشکه‌ده مجبور بولماس ایدی.

أگرده تورکستانده‌گی فلاکتزده آنا ـ آنالارنك فریاد وه قیچقیر-یشلاری قوتینی توپلایدرغان بر امکان تاپیلسایدی، شبهه‌سز قانلی «قره‌مل» (*) نك قالین دیوارلاری یومالانوب سارای ایچنده‌گی قومیسار وه چه‌کیستله‌رنی کومه‌ر ایدی.

تورکستانلی آنا، خاتون وه همشیره‌له‌رنك کوز یاشلاری شبهه‌سز ستالین باشدا بولغان حالده موسقوانك بوتون قانخور قومیسارلارینی غرق ایته‌رلك بر سیل، بر طوفان تشکیل ایته‌ر ایدی.

عجبا، بزنی بو قانلی روس دیکتاتوراسینگ ظلمنده‌ن قورتاراجاق بر کوچ بارمی؟ بولسا، اوقایدا؟ بزنی نه یوکسه‌ك تاووش بله‌ن سویله-نگه‌ن سوزله‌ر وه نه‌ده مجموعه مقاله‌له‌ری قورتارا آلادرلار. بز اوچون هه‌ر نه‌رسه‌ده‌ن آول ملی برلیگمزنی ساقلاش، اونی کوچه‌یتیریش وه ملی شعورنی قواتلاندیریش کیره‌ك.

بونك اوستیگه اوزیمز که‌بی موسقوا دیکتاتوراسیغا قارشو کوره‌شه‌ـمه‌کده بولغان قافقاسیا خلقلاری، اوقراینا، ایدیل ـ اورال وه قریم ملی مجادله قواتلاری بله‌ن برله‌شوب جبهه‌مزنی کوچه‌یتش کیره‌ك.

بو خلقله‌ر بله‌ن حقیقی وه سیقی بر برلك تشکیل ایتیب عمومی دوشمانغا قارشو قوتلی بر جبهه قورمازساق نه اونله‌ر وه نه‌ده بزله‌ر اوچون قورتولوش أمکانی بار.

*) «قره‌مل» ساویت حکومتینگ موسقواداگی ره‌سمی سارایی‌در.

آنجاق شو قافقاسیا ، اوقراینا ، ایدیل ـ اورال وه قریم ملی قواتلاری، بلەن برگه بولغان حرکتمزنك بزنی قورتولوش یاروغلغیغا چیقارا آلیشینی یورت هەم چیندەگی بوتون تورکستانلیلەرنك قطعی بیلیشلەری کیرەك .

اونگچون شو قانلی روس بولشەویزم دیکتاتوراسی بایرامی وه بزم عمومی ملی ماتم کونمز مناسبتیله

« باشاسین تورکستان ، قافقاسیا ، اوقراینا ، ایدیل ـ اورال وه قریم ملی قوتلەرینك برلەشکەن جبهەسی »

دیگەن شعارنی بر دها تکرارلاب کیتمەکچی بولامز .

* * *

1916 نچی ییلغی ملی قوزغالیش حقندە بولشەویکلەر یالغانی

شو ییل 1916 نچی ییل قوزغالیشیغا 15 ییل تولادر . 16 نچی ییلغی عصیان ، «خوقند مختاریتی» وه «باسماچیلق حرکتی» ایله بر قاتاردا روس استیلاسی آستنداگی ملی حرکات دوریمز تأریخینك أڭ مهم حادثەلەرندەن بریدر .

مەنه شو 16 نچی ییل قوزغالانیغا 15 ییل تولوشی تورکستان ساویت مطبوعاتندا بر قانچا مقالەلەرنك چیقیشیغا سبب بولدی .

بو مقالەلەرنك دییەرلك بوتونیسی 16 نچی ییل وقعەسینك حقیقی رنك وه روحینی اوزگەرتوب کورسەتمەك میلی بلەن خستەدرلار .

بو 16 نچی ییلی قوزغالانینك (« مختاریت » وه « باسماچیلق حرکتلەری » نده بولغانی کەبی) أڭ جالب دقت صنفی نه ایدی ؟ بو سوآلغا « 16 نچی ییلی قوزغالانی عمومی ملی بر حرکت ایدی » دیگەندەن باشقا بر جواب بولا آلماس ، اونده صنفی کورەش روحندەن أثردە یوق ایدی . بونده بر نەرسه بولادا آلماس ایدی .

تورکستانده بوتون خلق طبقه‌له‌رینی اوزی علیهیگه برله‌شترگه‌ن چارلق روسیه‌سینك عمومی سیاستندن قطع نظر، تورکستانلیله‌رنی جبهه ایشله‌ریگه چاقیرغان بویروقنك اوزی ملتنك هیئت عمومیه‌سیگه قارشو بر روحده ایدی. 25. VI. 1916 تأریخنده‌چقغان چار بویروغی اوزی هیچ بر صنف آیرماسی قویماسدان، بوتون تورکستانلیله‌رنی جبهه‌ده‌گی ایشله‌رگه «مردیکارلیککه» چاقیرار ایدی. بو فلاکت، تهلکه بوتون تورکستان خلقیغا برابر، عمومی ایدی.

حقیقی مارقسیزم مفهومنده صنفی کوره‌ش مسئله‌سی تورکستانده یوق وه بولادا آلماس ایدی. اوندای بر نه‌رسه ایمدی‌ده یوق.

صنفی کوره‌ش ملی صنایعی انکشاف ایتمش، سیاسی، اجتماعی وه اقتصادی منفعتی بر بریگه قارشو-قارشوغا تورگه‌ن ملی بورژوآ وه ملی پروله‌تار صنفله‌ری بولغان ملی مستقل دولتله‌ر دائره‌سنده گنه ممکندر. بوندای شرائط چارلق روسیه‌سی زمانده تورکستانده یوق ایدی. اونگچون ده او یرده حقیقی تورکستانلیله‌ر ایچنده صنفی کوره‌شنك بولیش امکانی ده یوق ایدی.

ذاتاً موسقوا بولشه‌ویکله‌ری اوقتو بر انقلابینك باشندا یاق تورکستانلیله‌رنی انقلابی حکومت اداره‌له‌ریگه قویماماقلا (1917 نچی ییلی نویابرنده بولغان تورکستان ساویتلارینك 3 نچی قورولتایی قارار-لاریغا باقیلسین.) اوز خائنانه مستملکه‌چیلك سیاستله‌رینی تورکس-تانلیله‌ردن پروله‌تار صنفی یوقلیغی پرده‌سی آرقاسندا یاشیرماقچی بولمادیلارمی؟

شالوا ئه‌لیاوا بوندن اوچ گنه ییل آول ساویتلار اتفاقی مرکزی اجرا قومیته‌سی منبرندن «تورکستانده پروله‌تار صنفی آڭلاشیلمایدرغان بر نه‌رسه‌در دیمه‌ك وه او یرده ملی پروله‌تارسز پروله‌تار دیکتاتوراسی قورولغانلغینی» سویله‌مه‌کله عینی فکرنی تأکید ایتمه‌دیمی؟ (ساویتلار اتفاقی اجرا قومیته‌سینك 1928 نچی ییلی دەقابر آیندا توپلانمش IV سه‌سیه‌سی مضبطه‌له‌ریگه باقیلسین).

تورکستانده اوقتوبر انقلابی باشندا بولماغان، بوکون ده یوق بولغان پرولەتار صنفی 16 نچی ییلی قایېردان چیقیب قالدی ؟

ایمدی 16 نچی ییلی عصیانینی تیکشیروچی بولشەویك یازوچیلاری ایسه مەنه شو غایت طبیعی وه منطقی حقیقتگه قارشو نەرسەلەر یازوب اوتوره‌درلەر .

بولشەویك مطبوعاتندا بو مسئلەگه دائر کوب گنه ماتەریال بار . میکلاشەوسکی (Miklaşevski)، ئەوگەنی فەدوروف (Evgeni Fedorof)، کوزمین (Kuzmin)، مەنیتسکی (Menitski) کەبی حقیقی روس بولشەویکلەری‌ده بوتون جهد وه غیرتلەریگه رغماً 16 نچی ییلی عصیاننده تورکستان خلقی آراسندا صنفی کورەش ایزلەرندەن هیچ بر نەرسه تاپا آلماغانلار ایدی .

بولشەویکلك پردەسی آرقاسندان گاه وقت تورکستانلیلك روحی کورونوب توره‌درگەن تورار ریسقول اوغلی گنه ایمەس، 16 نچی ییلی عصیانینی تیکشیروچی حقیقی روس بولشەویك محررلەری ده بو قوزغالانینك روسیه وه روسلغا قارشو عمومی ملی بر حرکت بولغانلیغینی انکار ایته آلماغانلار .

ایمدی روس پرولەتاری دیکتاتوراسینك 14 نچی ییلنده گنه گالوزو (Galuzo) اسملی بریسی باشدا بولغانی حالدا بر قانچا بولشەویك یازوچیلاری بو قادار آیدین بر حقیقت وه واضح هەم کوچلی فاکتلارغا قارشو 16 نچی ییلی عصیانینك صنفی بر قوزغالان بولغانینی ادعا ایتوب یازا باشلادیلار ، اونلەر تورکستان دهقانلاری وه ملی پرولەتار صنفی نك روس مهاجر موژیکی وه روس پرولەتاری بلەن برلکده برلەشکەن روس وه تورکستانلی بورژوازی صنفیگه قارشو کورەشکەنلیگنی سویلەیدرلەر .

روس موژیکی وه روس پرولەتارینك 16 ییلی قوزغالاننده تورکستان دهقانلارینك چاریزمگه قارشو کورەشنده یاردەمچیلك قیلغانلقلارینی ادعا ایتمەك یالغوز حقیقتنی انکار ایتیشدەن گنه عبارت بولماسدان، انصافسز چاسیغا یالغانی اویلاب چیقاریش بولادر .

آولا تورکستانده روس مهاجر موژیکی وه روس ایشچیسی نه دیمه کدر ؟

روسیه ده هه‌ر بر حق وه حقوقده‌ن محروم بولغان روس موژیکی بژده تورکستانده تام حقوقلی بر بیك ایدی. یورتمزنك أڭ یاخشی، اونوملی یرله‌ری اونلار اوچون آیریلغان ایدی. اونلارنك اشیاسی، مالی یوقالسا بز جوابگر ایدك. 1916 یلغی «عصیان توخومی» چار حکومتینك تورکستانده‌گی شو موژیك سیاستی نتیجه‌سیده خلقمز روحیده پیدا بولغان ایدی. ایندی روس بولشه‌ویکله‌ری تورکستان باشلارینك میه‌سیگه مهاجر موژیکله‌رنك چار حکومتینك مستملکه ـ چیلك سیاستیگه بر آلت حتی قوربان بولغانلقلاری فکرینی زور بله‌ن تولدیرماقچی بولادرلار. بولشه‌ویکله‌رنك بو سویله‌دیکله‌ری حقیقتگه بوتونلای قارشودر. بالعکس روس موژیکله‌ری تورکستانده روسیه مستملکه سیاستینك اساس عاملی وه فاکتوری ایدیله‌ر.

روس موژیکی روسیه‌ده چارلق سیستمه‌سینك علیهنده ایدی. تورکستانده ایسه او چارلق سیستمه‌سی وه سیاستینك أڭ حرارتلی وه حقیقی مدافعی ایدی. او باشقا تورلو برلا آلماس ایدی. چونکه او چار حکومتینك تورکستانده‌گی توپراق سیاستیده‌ن تولوق صورتده استفاده ایته‌ر ایدی.

اگر روس موژیکی چارلق روسیه‌سینك مستملکه‌چیلك سیاستیگه «گناهسز بر قورال» حتی «قوربان» بولغان بولسا ایدی چار حکومتینك یوقالیشندان سوڭ او مستملکه سیاستنك بوتون ثمره‌ریده‌ن واز کیچیب، هیچ بولماغاندا تورکستان خلقی بله‌ن آڭلاشیش وه یاقین مناسبت تأسیس ایتش یوللارینی قیدیرار ایدی.

حالبوکه حقیقتده نیچه کوره‌مز ؟ بونی بیلمه‌ك اوچون بولشه ـ ویکله‌رنك ستالین دوریگه قدر بولغان اوز یازو ، اثرله‌رینی اوقوب کوریکز. تورکستان انقلاب تأریخینی یازوچی بولشه‌ویك تأریخچیسی گه‌ئورگی سافاروف «فیورال انقلابیده‌ن باشلاب روس موژیکی تورکستان

قیشلاق وه آوولّارینی اوز چونته‌گی که‌بی بیله‌ی باشلادی » (*) دیدر .
یه‌نه شو سافاروف 1920 ییلی بولوب اوتکه‌ن X فرقه قورولتاینده « یدی سو حقنده توپلانغان استاتیستیقلارغا کوره روس مهاجرله‌ری ییرینك یوزده 35 ده‌ن یوزده 70 گه کوته‌ریلگه‌نلگینی » سویله‌یدر (طبیعی بو اوسیش تورکستان دهقانلاری ییری حسابنده‌ندر .)
دمیتری فورمانوف (Dimitri Furmanov) دیگه‌ن باشقا بر بولشه‌ویك محرری « میه‌ته‌ژ » („Miatej“ = « قوزغالان ») أسملی ، بوتون ساویتلار اتفاقنده ، بالخاصه تورکستانده شهرت قازانمش بر أثرنده روس مهاجر-له‌رینك تورکستانلیله‌رگه قاراشینی گوزه‌ل وه أدبی اسلوبده تصویر ایتیب بیره‌در (**). بو کتابده روس مهاجرله‌رینك تورکستان دهقانلاریغا حقیقی مستملکه‌چیلك کوزی بله‌ن باقیشلاری وه حیوانی معامله‌له‌رینك اونوتیلمه‌س منظره‌له‌ری یه‌ك بلیغ وه آچیق بر صورتده تصویر ایتیلمشدر .
ایمدی بر آزدا روس ایشچیسی ، روس پرولەتارینك آلغان وضعیت وه اونك تورکستان یوقسوللاریغا قاراشینی کرزده‌ن کیچیره‌یلیك . بونلار بزگه عموميتله خلقمزگه قاندای کوز بله‌ن قارایدرلار ؟
بوڭا جواب اوچون کوب اوزاقلارغا باروب یوروش کیره‌ك ایمه‌س . اوقتوبر انقلابینك تورکستانده‌گی باش دوره‌له‌ریگه دائر یازغان بوتون بولشه‌ویك محررله‌ری « اوقتوبر انقلابینك تورکستانده مستملکه‌چیلك روحنده بولغانلیغنی » یازادرلار .
یاقینندا اورتا آسیا بیوروسنده‌گی موسقوا بولشه‌ویکله‌رینك أیسله-دیکله‌ری مشهور له‌نین مکتوبی (« یاش تورکستان » نك 23 نچی نومرو-سیگه باقیلسین) نك اوزی تورکستانده‌گی روس بولشه‌ویکله‌رینك آچیقدان آچیق مستملکه‌چیلك سیاستی یوروتکه‌نلکله‌ری مناسبتیله یازیلغان ایمه‌س ایدی ؟
ساویت حکومتی دورنده مستملکه‌چیلك قیلغان روس ایشچیسینك

(*) گه . سافاروف نك «مستملکه انقلابی» دیگه‌ن أثرینك 62 نچی بیتیگه باقیلسین .
(**) روسچه بیله‌دیگه‌ن بوتون تورکستانلیله‌رگه بو کتابنی دقت بله‌ن اوقوب چیقیشلارینی توصیه ایته‌مز .

چارلق زمانىدە موندان باشقاچا بولیشی أمكانی وە احتمالی بارمی ؟ روس ایشچیلەری چارلق روسیەسینك مستملكەچیلك سیاستندە اساس عامللاردان بری بولغانلار وە اونلار توركستان خلقیناك ایزیلیب تالانیشندا چار حكومتی بلەن برگە مسئولدرلەر .

مەنە شو توركستانلیلەرنك یریگی تارتوب آلوب ، ثانیی سورگەن روس موژیكینی ، مستملكەچیلك حیوانی معاملە قیلیشدا قوروپاتكین پولیس وە ژاندارماسندان هیچ بر آیرماسی بولماغان روس ایشچیسنی هوسقوا بولشەویكلەری بوكون توركستان دهقانلارینك دوسق ، متفقی قیلیب كورسەتیشگە تیریشەدرلەر . سوڭ زمانلارداگی 16 نچی ییلی قوزغالانی اوستندە یوروتیلگە تیكشیریشلەردە دە شو مستملكەچیلك روحندەگی روس مهاجر موژیكی وە روس ایشچیسی « بوریلەرینی » بویاب « توركستان قوزولاری » شكلندە كورسەتمەك میلی كورونوب تورەدر .

ایشنك أڭ قیزیق یری شوندەكە ایمدیگە قدر « 16 نچی ییلی قوز - غالانی روسیەدە روسلققا قارشو عمومی ملی بر حركت ایدی » . «روس مهاجرلەری منفعتی بلەن توركستان دهقانلاری منفعتی بر بریگە ضد ایدی » دیب یازغانلارنك هەممەسی « تار ملتچی » ، « شووینیست » دیب قارالاندیلار . بو قارالانوچیلار ایچندەن أیمدیگە قدر أوز فكرندەن تایوب اوزینك یاڭلیشقانلغینی اعتراف ایتب توبە قیلغان بر گنە كیشی چیقدی . اودە أیمدیگی قیرغیزستان باشلوقلارندان عبد الرحمان در . بو كیشی « پراوْدا ووستوكا » غازیتاسینك 19 سەنتابر نومروسندە باسیلیب چیقغان بر مكتوبندە اوزینك 1926 نچی ییلی چیقغان بر مقالەسندەگی « 16 نچی ییلی قوزغالانی توركستاننك عمومی ملی بر حركتی ایدی » دیگەن فكرینی « یاڭلیش » دیب یازیب اوتوروبدر .

بایاقیش عبد الرحمان ! ستالین نك قیزیل باندالاری قامچیسی آستندا عمومیتلە وە بالخاصە مستملكەلەردە انقلابی حركاتنك تكامل وە انكشافی حقندەگی لەنین نظریەسیدە اونوتوب قویغان . لەنین نك بو نظریەسنچە

«هەر زمان مستملکەلەردەگی انقلاب حرکتلەرینك عمومی ملی قاراقتەرینی حائز بولیشی کیرەکلگینی ، بوندای اسیر مملکتلەردە بوتون ملتنك صنف آیرماسی قویماسدان برکل حالندا عمومی دوشمانغا دیەك حاکم ملتگە قارشو کورەشکەنلکلەرینی ، بوندای خلقلەرنك اوز آرالا-رندادا صنف آیرماسی کورمەدیکلەرینی ، مستملکەچی ، ایزیچی ملتنك دە صنفلەرینی آیرماسدان اونك هیئت عمومیەسیگە قارشو کورەشدە بولغانینی» اونوتوب قویغان.

16 نچی یبلی قوزغالانی تورکستان ملی انقلابینك برنچی پایەسی ایدی وە او عمومیتلە روسلق وە روسیەگە قارشو ایدی.

مستملکەلەردەگی عمومی ملی انقلاب حرکتینی ملی پرولەتار صنفی انقلابی حالیغا ئەیلەنتریش اوچون یەنە لەنین عقیدەسی بویونچا «او ملت ایچندە صنفی قورولوش وە کورەشنك متکامل بر حالغا کیلگەن بولیشی کیرەك» ایدی کە بودە تورکستاندە یوقدی. ایکنچیدەن «ایزیلمش وە ایزمش ملتلەرنك پرولەتار صنفلەری آراسندا دوستلق وە قارداشلق مناسباتینك یاراتیلغان بولیشی لازم» ایدی کە بو شرائط تورکستاندە نە چارلق زماندا وە نەدە لەنین ساغ ایکەن بار ایدی وە نەدە بوکون بار. یورتمز تورکستانغا زور بلەن موسقواغا باغلی توتولگونچە روس پرولەتاری ایلە تورکستان ملی پرولەتارینك آراسندا یاقینلق ، دوستلق امکانی هیچ یوق وە بولا آلماس.

بولشەویك یالغانچیلغی لەنیننك انقلاب حقندەگی نظریەسینی-دە بوزوب توروبدر.

1916 نچی یبلی قوزغالانی تورکستاننك روسیە وە عمومیتلە روسلقغا قارشو عمومی ملی چیقیشی ایدی.

بو حقیقتنی یاشیرا آلیش روس بولشەویکلەریگە بوکونگەچە میسر بولماغان وە هیچ بر زمان میسر بولمایدرغان بر نەرسەدر.

چوقای اوغلی مصطفی.

توركستانده 16 نچی ییلغی قوزغالیش

(باشی اوتكه‌ن ساندا)

16 نچی ییلی قوزغالانینك آڭ شدتلی قسمی توركستانڭ یدی‌سو ولایتنده — كوچه‌به أهالی ایچنده چیقه‌دی. اونكچون ده یدی‌سو حادثه‌له‌ری اوستنده آیروچا توختاب اوتیشنی فائده‌سز تاپمایمز.

توركستانڭ توراو دائره‌له‌رنده ایبول آیندا بولوب اوتكه‌ن توپالانلاری یدی‌سوده آوغوستده گنه آلاولانماقغا باشلادی.

یدی‌سو والیسی فولباوم ایبول باشندا چیقارغان بر بیانامه‌سنده اوز طرفندن اعلان ایتیلگه‌ن «چار أراده‌سی»نڭ ییرلی «بولس» وه آقساقاللار تاماندان «آلقیشلار بله‌ن»(؟!) قارشولانوب بر آن اول فعالیتگه كیچیشی طلب ایتیلگه‌نلیگینی یازسادا حادثه‌نڭ سوڭراگی انكشافی وه اطرافدن كیلگه‌ن خبرله‌ر بو حسن قبولنڭ گه‌نه‌رال فولباوم «جنابلاری»نڭ یارداتچیسی ، مأمورله‌ر طرفندن‌گنه بولوب بوتون خلقنڭ قاراشی بله‌ن هیچ بر مناسبتی بولماغانلیغینی كورسه‌ته‌در. یدی‌سوده خلق كتله‌سی بو آلنادرغان ایشچیله‌رنڭ توغریده‌ن توغری سوغوش میدانیگه یوباریلوب قیریلاجاغی فكرنده بولغان. لاشمان خبری چیقار-چیقماس ییرینی ، ملكنی ، أیكینینی تاشلاب مالنده‌ن‌ده آلا بیلگه‌ن قدرینی آلوب ختای حدودینی كیچیب كیتشنی اویلاب ، او یولنی توتكه‌ن ایلله‌ر كوب گنه بولدی. ذاتاً توروپاتكین‌ده فولباومگه یازغان بر أمرنده «داخلده آسایش تأمین ایتیلگونچه ییرلیله‌رده‌ن ختاییغا كوچو فكریگه توشكه‌نله‌رگه مانع بولماگز» دیدر.

بوتون ایبول آیی غیر معین مذبذب هیجانده‌ن عبارت بولغان حادثه آوغوست باشلارندا آچیق عصیان شكلینی آلدی. بو حادثه‌نڭ چیقشینی آولده‌ن كورگه‌ن وه یاخود اوز منفعتله‌ری اوچون اونی

چیقاروب کوچەیتریشگە حرکت ایتمەکدە بولغان روس أدارەلەری بو آرالقدا کیچکەن فرصتنی اوز حاضرلقلاری اوچون اعظمی صورتدە استفادە ایتدیلەر. ایستەر بو حاضرلقلار، ایستەردە حادثە باشلانغاندان سوگراکی حربی حرکت بری تاشکندە ایکنچیسی آلما-آتادە اوتورگەن قوروپاتکین وە فولباوم کەبی ایکی مشهور سوغوش بیلەرمەنلەری طرفدەن أدارە ایتیلدی.

یدی‌سودە قوزغالان باشلانغانلیغی خبری چیقار-چیقماس تاشکندەن یاردامچی عسکری کوچلەر یوباریلدی. قوروپاتکین فولباومگە یازغان بر بویوروغندە اوزینی آڭ آزیندا کوندە ایکی تاپقیر تیلگراف بلەن خبردار ایتوب توریشنی سورەیدر. رسمی اوراقدان آچیق کورونوب توراددرکە بو ایکی قانخور گەنەرال بوتون قانلی پلانلارینی آولدەن اوز آرا حاضرلاب قویغان بولغانلار. یدی سودەگی بوتون تار داوانلار تعیین وە تحکیم ایتیلوب عصیانچیلارنی بو داوانلارغا طرف سیقیشتریش وە اولەرنی بو یرلەردە برەر-برەر توتوب قیریش حتی بو ایکی گەنەرالنك اوز آرا مذاکرەدە قوللانغان اصطلاحلاری بلەن ایتکەندە اوداگرەلەر اهالیسنك «کەکلیك» کەبی قیریلیشی حاضرلانوب قویولغان ایدی.

بو ایکی گەنەرالنك کورگەن آڭ جدی تدبیرلەرندەن بری ممکن قدر تیزلك بلەن یدی‌سودەگی عسکری کوچلەرنك آرتیریلیشی بولغانی کەبی ایکنچیسی‌دە او طرفلەردەگی مهاجر روس اهالینی تیشندەن تیرناغیغا قدر قوراللاندیریش ایدی. توپالان باشلار باشلاماس بر طرفدەن تاشکند ایکنچی طرفدەن «سەمەی»دەن عسکری کوچلەر یوباریلغوسی ایدی.

«فولباوم» اوزینك برنچی مراجعتلەرندەن بریسندە قوروپاتکیندەن تیزلك بلەن 2000 میلتیق وە مناسب مقداردە اوق یوباریشنی سورەیدر. طبیعی بو مراجعت درحال آشیقچاسی بلەن یریگە یتریلدی.

گەنەرال قوروپاتکین قولباوم گە یوبارغان تعلیماتلارندا روس مهاجرلەرینی قوراللاندیریش وە عمومیتلە قوزغالانغا قارشو کورولەدرگەن تدبیرلەر حقندە کوب گنە شایان دقت نەرسەلەر سویلەیدر. او «بیرلیلەر عصیانینی باتیریش اوچون حرکت ایتەرکەن روس اهالینك حیات وە مالینی أمنیت آستیغا آلیش اڭ مهم وظیفەگزدر» دیگەندەن سوڭ روس مهاجرلەرینی قوراللاندیریش مسئلەسیگە کیچوب «مهاجرلەرنی اوتلو وە اوتسز هەر تورلو قوراللار بلەن قوراللاندیریگز. بوتون روس اهالیگە سربست قورال تاشیش حقی بیریلسین.» بوندان تاشقاری احتیاط کوچلەردەن بر قسمینی توپلاشغادا أذن بیرگەنلیگینی سویلەگەندەن سوڭ سوغوش یوروتوش پلانینی اوزون اوزادی تفصیلاتی بلەن کورسەتەدر.

قوروپاتکین اوز تعلیماتینك بر بیرندە یرلی خلقنك اوز آرا بولغان قبیلەوی وە باشقا منازعەلەرندەن استفادە ایتشنی اونوتمەسلك کیرەکلیگنی کورسەتوب «شبهەسز بزگە صادق بولغان أیل وە آوللاردا باردر. اونلەر عصیانچیلەرگە قارشو یوباریلسین» دیدر.

یالغز یدیسونك گنە ایمەس، بوتون أولکەنك اڭ شدتلی قوزغالانی پیشپەك قضاسندە کوتاریلدی. پیشپەك خلقی قوزغالان کوتارار-کوتارماس مشهور جانتایخان اولادندەن ماناپ شادمان باترنی خان کوتاردی. بونلەر آز بر زمان ایچندە قاراقول،وەجارکند قضالەری اهالیسینیدە اوز یانلاریغا تارتوب آلدیلار. بو آرادا عصیان یدیسو، سیردریا وە فرغانە ولایتلەرینی بیرلەشترگەن بورچەکنی توتوب اوتورگەن قیرغیز تورکلەری ایچندە عمومی بر شکل آلدی. عصیانچیلەر سلاحلاندیریلمش روس قیشلاقلاریغا هجوم ایتوب قورال وە مالّلارینی آلوب کیتدیلەر. روس مهاجرلەریگە حکومت طرفندەن یوباریلماقدا بولغان سلاحلارنی توتوب آلدیلار. بو صورتلە آنچاگنە قورالنی قولغا توشوروب آلغان قوزغالانچیلار اوزلەرینی کوچلی حس ایتەدە باشلادیلار. پیشپەك اطرافی اهالیسی 13 نچی آوغوست

كونى بويوك بر قافله حالندا توقماق شهرينى آليش اوچون حركت ايتديلەر. فقط روس حكومتى توقماقنى دها آول كوب گنه سلاح وه عسكرى قوت بلەن تولديروب قويغان ايدى. روس كوچلەرى قوزغالانچيلار بلەن قارشولاشقاندا شهردەگى عصيان بلەن علاقەسى بولماغان سلاحسز توركستانلى تجارلارنى توپلاب اوك قاتارغا توزوب اوزلەرى اونلەرنك آرقاسندا توروب آتماق كەبى غيرى انسانى تدبيرلەر، خيلەلەر قوللانماقدا ايديلەر. قارشوسندا سلاحسز، گناهسز اوز قارداشينى كورگەن قوزغالانچيدا سلاح آتيشدان چيكينمەك مجبوريتندە ايدى. خلاصەسى تورلو دسيسە وه تورلو نيرەك سوكنده روس حكومتى كوچلەرى قوزغالانچيلارنى چيكيليشگە مجبور ايتديلەر. عينى تأريخلەردە ايسيق كول اطرافى اهاليسىدە بويوك بر مغلوبيتگە اوچراديلار. هەر طرفدە بربرينى تعقيب ايتكەن مغلوبيتلەر قوزغالانچيلار صفينى يەنەدە آرتيغراق بوزدى. اونلەر داغينق حالدا هەر طرفگە، اكثريتله يوقاريدا كورديگمز، قوروپاتكين وه فولباوم پلانندا حاضرلانغان استقامتلەردە قاچيشماق مجبوريتندە قالديلار. بو آندان جزا دستەلەرينك قوزغالانچيلارنى تعقيب وه عصيان بلەن علاقەدار وه علاقەسز بوتون يدى‌سو اهاليسينى جزالانديريش حركتى باشلاندى. عاصيلارنك «كەكليك» كەبى قيريلماقدا بولغانى بر طرفدە تورسون تنچ خلق چومالى كەبى ايزيليب تاپتالماقدا ايدى.

ايستەر عصيان باشلانماسدان آول، ايستەر عصيانك موفقيتسز چيقيشى نتيجەسندە ختاى توپراغيغا قاچوب اوتكەن اهالينك حالى‌دە سوك درجەدە آچينارلق ايدى. آزماز قالغان ماللارى يوقالمش. تالانمش أك اصغرى حياتى احتياج وسائطندەن‌دە محروم بر حالدا ايديلەر. حتى بو قدر قانلى ظلم وه تەرورنى كوروب تورەركەن ايچلەرندەن توركستان توپراغيغا قايتوب كيليشنى تجربە ايتوچيلەر هەم بولدى. روس أدارەلەرى بولسا بو هەر بر وسائطدەن محروم،

چارەسز اهالیدەن اوز یورتیگە قایتوب کیلیش اوچون کلی مقداردە تضمینات ایستەدیلەر.

او کتابر آیندا قوروپاتکین یدی‌سوگە سیاحت ایتدی. او بو سیاحتی اثناسندە سویلەگەن نطقلەرینك برندە «باش بوریلەرنك مطلق توتیلیشی کیرەك. ایش قوی سورولەریگە کیلگەندە اونلەرنی عفو ایتش هم ممکن. طبیعی کوب گنە روس قانینی توککەن پیشپەك قضاسینك تاغلق قسملەری بلەن قاراقول قضاسی بوترتیبدەن خارجدر. او یېرلەرنك اهالیسی آقیتدیقلاری روس قانینك کوبلگی نسبتندە جزالاندیریلاجاقلار... ایسیق کول بویلاری وە کەبەندەرەسی بوتونلای یېرلی اهالی قولندان آلنادر. بو دائرەلەرنك یېرلی اهالیسی نارین تاغلارینك ایچ طرفلەریگە سورولەجەکدر. مەنە اوز یورت وە ملکلەرندەن محروم ایتیلیش کەبی بو شدتلی جزالار اونلەرگە اوزلەرینی تانتسا کیرەك» دیدر.

او زمانك اڭ موثوق استاتیستیق منبعلەریگە نظراً یدی‌سونك تورلو دائرەلەرندە یېرلی خلقنك عصیاندەن آولگی وە 17 نچی ییل غینوار سانلاری آراسنداگی فرق قویوداغیچا کورسەتیلەدر:

آلما_آتا	قضاسندە	قوزغالانغاچا	4.347	عائلە ،	17 نچی ییلی	غینوارندە	2.415	عائلە
جارکند	»	»	16.096	» ،	»	»	4.378	»
پیشپەك	»	»	27.831	» ،	»	»	11.518	»
قاراقول	»	»	34.509	» ،	»	»	8.847	»
لەپسی	»	»	7.071	» ،	»	»	3.629	»

بو حسابگە کورە قاریشیقلق وە جزا دستەلەری حرکاتی أثناسندە ، شو قدر قسقاگنە بر مدت ایچندە یدی‌سو اهالیسندەن عموماً 270632 جان آزالغان.

یدی‌سو اهالیسنك خوجالق جهتندەن یوقاتقانلاری یەنەدە آغیرراقدر. بو تالانلارنك قاندای بولغانلیغنی قولباوم اوز رسمی راپورلارندە آچیقدان-آچیق یازوب ، حساب کورسەتوب اوتورەدر. بو قانخورنك یېرلی آوول وە ایللەرنك ماللارینی تارتوب آلوب

روس مهاجرلەریگە پایلاشترغانی کوب واقع بولمشدر. فولباوم اوز
راپورلارینك بریسندە قاراقول دائرەسندە حکومت حسابیگە خطگە
آلنغان 3 یوز میگ، «قوچقارچی»دە یوز آیللی میگدەن زیادە،
توقماقدە یەنە بو قدر مال بارلیغنی یازادر. طبیعی بونلەن تالانغان
آرتوب خزینە حسابیگە یازیلغانلاریدر.

یەنە او زمان استاتیستیقلاری بیرلیلەرنك تورلو مال جنسلەرندە
کوردیکلەری ضررلەر نسبتینی شوندای کورسەتەدرلەر:

قضالار	ییلقی	سیگیر (قارا مال)	تویە	اوفاق مال	اورتا حسابلە
آلما ـ آتا	یوزدە 10,21	7,61	10,8	9,14 —	یوزدە 9,83
جارکند	» 78,59	63,98	89,19	81,55 —	» 79,09
پیشپەك	» 42,18	34,04	51,08	52,43 —	» 43,94
قاراقول	» 75,61	63,27	81,71	81,15 —	» 77,91
لەپسی	» 7,92	7,43	7,1	13,03 —	» 10,77

بوندان باشقا تورکستانلیلەرنك کلی مقداردە ایکینلەریدە
بیرندە قالمش وە قسماً حکومت وەیا روس مهاجرلەری طرفندەن
تویلانوب آلنمش؛ قسمادە بوتونلای چوروب محو اولمشدر.

تورکستاننك هەر طرفنی قاپلاغان وە تورکستانلیلەر اوچون
کلی ثروت وە یوز میگلەرچە جاننگە اوتورگەن 16 نچی ییلقی
قوزغالاندا روسلەردەن آولوب یارالانانلار 2,325 کیشیدر.
1384 کیشیدە دەرەکسز یوقالغان. کورەش، جزا دستەلەری
حرکاتی وە سوگرادان اوزونچە زمان دوام ایتکەن تەرور اثناسندە
قیریلغانلار یتمەس ایمش کەبی عصیان یاتیریلغاندان سوڭ میگلەرچە
تورکستانلی محکمەگە بیریلوب 350 کیشی اعدام وە میگلەرچەسی
سورگون، قاماق کەبی تورلو جزالارغا محکوم ایتیلدیلەر.

بوتون تورکستاندە او جملەدەن یدیسودە قوزغالانچیلار
«کەکلیك کەبی» قیریلدیلار. عصیان کوبدەن یاتیریلغان بولسادا
بو قیرغین چارلق هیولاسینك متعفن میتی چیقاریلوب آتیلغاندان
سوگرا «دەموقراتیق» موقت حکومتی حتی «انسانیتپرور»،

«خلاصکار» ساویت حکومتی دورندەدە دوام ایتدی. (بو حقدە ایکنچی دها مناسب بر یرده).

چارلق حکومتی ظاهردە عصیانی موفقیت بلەن یاتیرغان بولوب کوروندی ایسەدە حقیقتدە ایش بوندای ایمەس ایدی. توغری تورکستانلیلەر ظاهردە بو قوزغالاندان کوتدیکلەری مقصدلەریگە ایریشە آلمادیلار، یورتلەرینی روس ظلمندەن قوتقاروب آلالمادیلار. فقط بوگا قارشو هەر بر تورکستانلینک ذهندەگی قورتولوش فکری وە روس حاکمیتیگە قارشو نفرت حسی 16 نچی ییلی قوزغالانی بلەن آڭ تینیق وە آیدین شکلینی آلدی. بردە تورکستانلیلەر بوندای حرکتلەرنک بر برلك وە بر انتظام آستندا بولیشی کیرە کلیگینی بر آزدا آچیق کورمش وە آڭلامش بولدیلار. دیمەك تورکستانلیلەر بو حرکتلەری بلەن اوز یورتلەرندەگی روس حکمرانلیغیگە اورولادرغان آڭ کوچلیسنی اوردیلەر. چارلق هیولاسینی اوز اوموزلەرندەن ایرغیتوب آتماقلا قورتولوش حرکتی وە ملی تشکیلات یولندا آڭ جانلی آدیملارینی آتا باشلادیلار. اوننگچون بوکونگی ملی مجادلەمزنک بایراقچیلاری بولغان 16 نچی ییلغی شهیدلەرینی حرمتلەرلە ایسلەمەك، اونلەرنك روحیگە فاتحە اوقوماق هەر بر تورکستان استقلالچیسینك ملی وظیفەسیدر. تیمور اوغلی

* *
*

بولشەویکچە آقارتو

خلقلارنی آقارتیشغا خدمت ایتوچی مطبوعات، انسانیتنك رفاهی اوچون ایجاد ایتلگەن تەخنیك کشفیاتی، رادیو جهازلاری ساویت مملکتندە انسانلق سعادتندەن باشقا بر مقصدگە خدمت ایتمەکدەدر. عصر حاضر کشفیاتینی ساویت روسیەسندە بوندەی بوزوق قوللانیش (سوء استعمال) روس قومونیستلەرینك اخلاق توبەنلیگندەن کیلەدر.

لەنینغراد رادیو استاسیوندەن ساویت مملکتینك هەر تامانیغا

تارقایتلماقدا بولغان خبرلەر ، سوڭ زمانلار آینوقسا آلمانلارنڭ نظر دقتینی اوزیگە کوب تارتا باشلادی. روسچە آ گلایدرغان بعضی آلمانلار لەنینغراد رادیو استاسیوندەن شوندەی خبرلەرنی ایشیتکەنلەر :

« آلمانیادا Brüning رهبرلگی آستندا قاپیتالیست حکومتی وە اونڭ ظالمانە پولیس تەروری دوام ایتەدر . آلمان پولیسلاری کوچەلەردە ایشچیلەرنی اوچرەتسەلەر ایستەر قوموینست ، ایستەر فرقەسز بولسون سببسز اونلەرنی کەلتەکلەب بوغازلاب تاشلایدرلار. آلمان ملی سوسیا ـ لیستلاری دا ظالم پولیسلارنڭ هەر دائم یاردەمچیسیدرلەر. بونلەر هەم بر یردە بر ایشچینی توسەتدەن کوروب قالسالار در حال أولدیرە ـ درلەر . . . آلمانیادا شدتلی آچلق بار . آزوق آوقات تاپیلمایدر . بر لوقما ئەکمەك تیشلەش اوچون هیچ کیمنڭ پولی یوق . بوتون ایشچیلەر یالاڭ آیاق کیزەدرلەر . . . » (بەرلیندە چیقادرغان „Deutsche Allgemeine Zeitung“ نڭ 20. 8. 31 نسخەسندەگی « ساویت رادیو استاسیونینڭ اوتانماس یالغانچیلیغی»(Freche Lügen der Sowjetsender) باشلقلی بولومیغا قارالسین .)

ساویت روسیەنڭ اسیرلەرندەن بولغان بایاقیش تورکستان خلقی هەم چیت أولکەلەردە بولوب تورگەن بوتون حادثەلەرنی یالغانچیلقدا رەقورد قازانغان لەنینغراد رادیو استاتسیوندەن وە ساویت مطبوعاتندان ایشیتمەك بختسزلغندا قالمشدر .

ساویت مملکتندە حقیقتکە اویغەن یاگلیش خبرلەرنڭ تارقا ـ لیشندا یالغانچی روس سیاحلارینڭ دە بویوك روللاری بردر . «قیزیل اوزبیکستان» مخبرلەرندەن جورە قول دیگەن بریسی تورکستاندەن قریمغا سیاحت ایتەرکەن یولدا ، موسقوادا ، تموز باشندا گویا آوروپانی کیزیب کیلگەن Sergey Tretyakof نامندەگی بر روس یازوچیسینڭ معروضە ـ سینی تیگلەیدر . بو روس یازوچیسی آلمانیا ، آوستریا وە دانیمارقاغا یدی آیلق تیکشیریش سیاحتی قیلغان ایمش . بو سیاحنڭ یوقاریدا آتالغان أولکەلەردە کورگەنلەرندەن یالغوز آلمانیاغا قاراشلی بولومینی جورەقول

«ایکی دنیا» باشلیغی (سرلوحه‌سی) ایله «قیزیل اوزبیکستان» غازیتا‌-
سینك 12 نچی ایول (تموز) نسخه‌سنده نشر ایتمشدر. روس محیطنده‌ن
باشقا بر یېرنی کورمه‌گه‌ن وه ساویت مطبوعاتندان باشقا بر نه‌رسه‌نی
اوقوشدان بوتونله‌ی چیتده قالغان بایاقیش جوره‌قول‌لاقالق قیلیب ملعون
تره‌تیاقوفنك سوزله‌ریگه ایناتغان وه مقاله‌سینی اونك یالغان سوزله‌ری
بله‌ن تولدیره‌ره‌ك «قیزیل اوزبیکستان» اوقوچیلارینی‌دا آلمانیا بحرانی
حقنده بولشه‌ویکچه آقار توغا تیریشگه‌ن!...

جوره‌قول‌نك یازیشیغا قاراغاندا تره‌تیاقوف آلمانیا قیشلاقلارندا
تراقتور دیگه‌ن نه‌رسه‌نی کورمه‌گه‌ندر. آلمان قیشلاقیلارینك آوقات
مسئله‌سی‌ده کوب قایغیرارلق بر حالده ایمش. تره‌تیاقوف آلمان قیشلاقی
عائله‌سینك قاندای قیین کونله‌ر کیچیرگه‌نینی اوز کوزی بله‌ن کورگه
نیچه سویله‌ب بیرگه‌ن وه اونك ئه‌یتکه نیچه بیشی ایشکه یارارلق آلتی
جانلی بر عائله‌نك آوقاتی توبه‌نده گیچه‌در: آییغا بر قاداق قهوه، کونیگه
15 قاداق ییر آلماسی (پاتانیس، قارتوفیل)، هافتادا بر قاداق ئه‌ت،
آییغا بر پوت ماقارون، هافتادا ایکی تاپقیر بالیق.

آلمان قیشلاقیلاری اوز آرا «قولخوزلار» توزوش اوچون اورونوب
یاتقانلار ایمش. بارچا آلمانلارنك کوزله‌ری ساویت روسیه‌سیگه
تیکیلگه‌نیده‌ن یالغوز به‌رلین‌نك اوزنده 15 میگده‌ن آشیق آلمان روسچه
اورگه‌نه‌ر ایمشله‌ر (؟). بوتون آلمانیا آلاو ایچنده ایمش؛ یاقیندا ساویتلا-
شیب کیته‌جه‌کمش...

جوره‌قول دیگه‌ن تورکستاننك شوتیپته‌ك قوموینستی یالغانچی
تره‌تیاقوفنك حقیقتگه اوغه‌گه‌ن سوزله‌ریگه یوره‌کده‌ن ایناتغانیدان
مقاله‌سینی شونده‌ی جمله‌له‌ر بله‌ن بیتیره‌در:

«بو جایدا بزنك تیله‌گیمز شو اورتاق تره‌تیاقوف خاطره‌لارینك
آیریم کتاب حالنده چیقماسیدر. بونی تیزلکده (حتی قول یازماسینی آلوب)
اوزبیکچه باسیب تارقاتیشغا «اوز نشر» (اوزبیکستان دولت نشریاتی) نك
کیریشیشی کیره‌ك. بو تدبیر «بیلیم آوروپادا» دیب جینله‌نوچی اوزبیك

(دوامی 22 نچی بیتده)

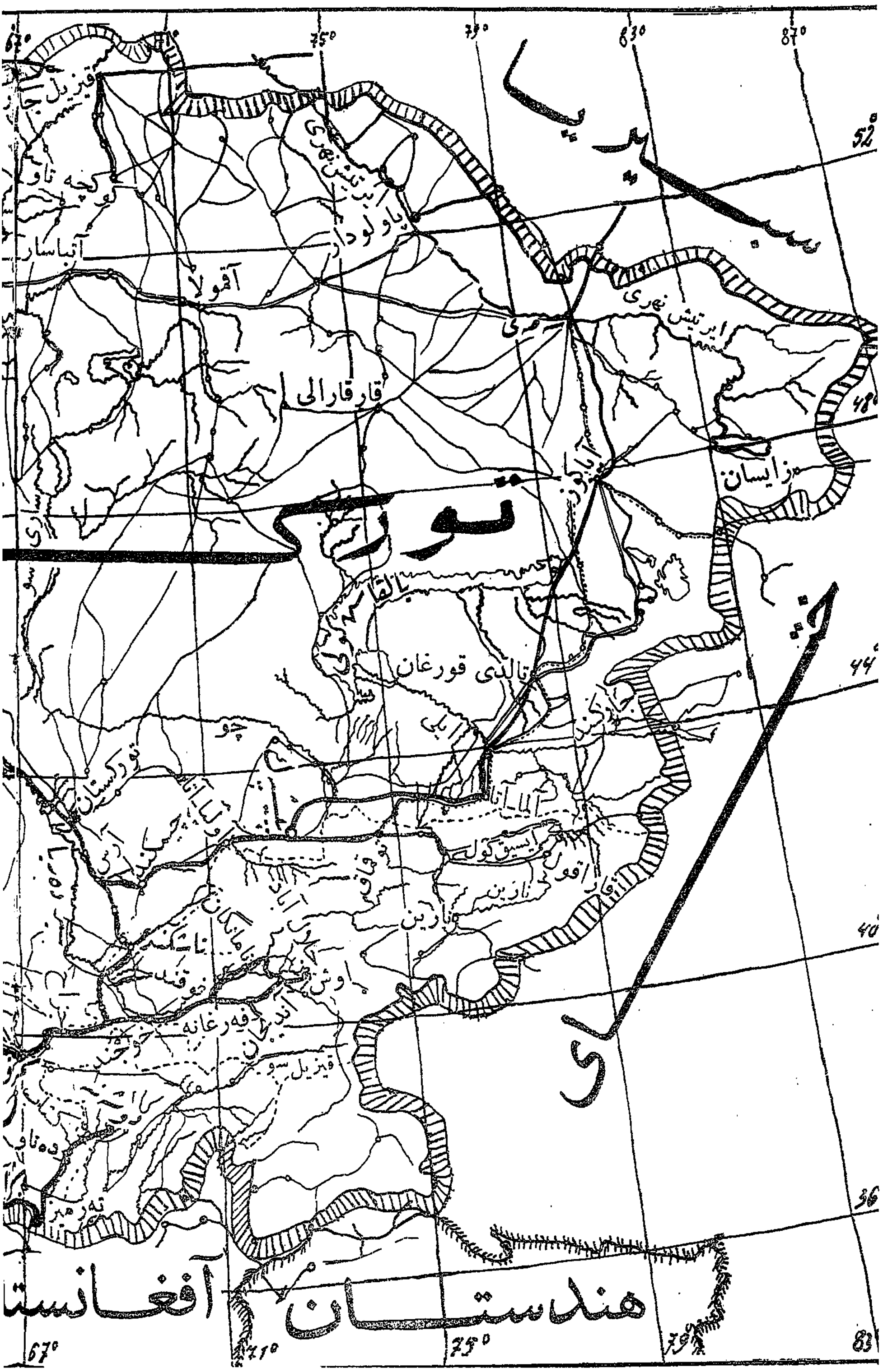

قزیل جار
کوکچه تاو
آتباسار
آقمولا
پاولودار
ایرتیش نهری
قارقارالی
زایسان
تالدی قورغان
چو
توركستان
ایسیق کول
نارین
اوش
اندیجان
فەرغانە
خوجند
قیزیل سو
تەرمیز
هندستان
افغانستا

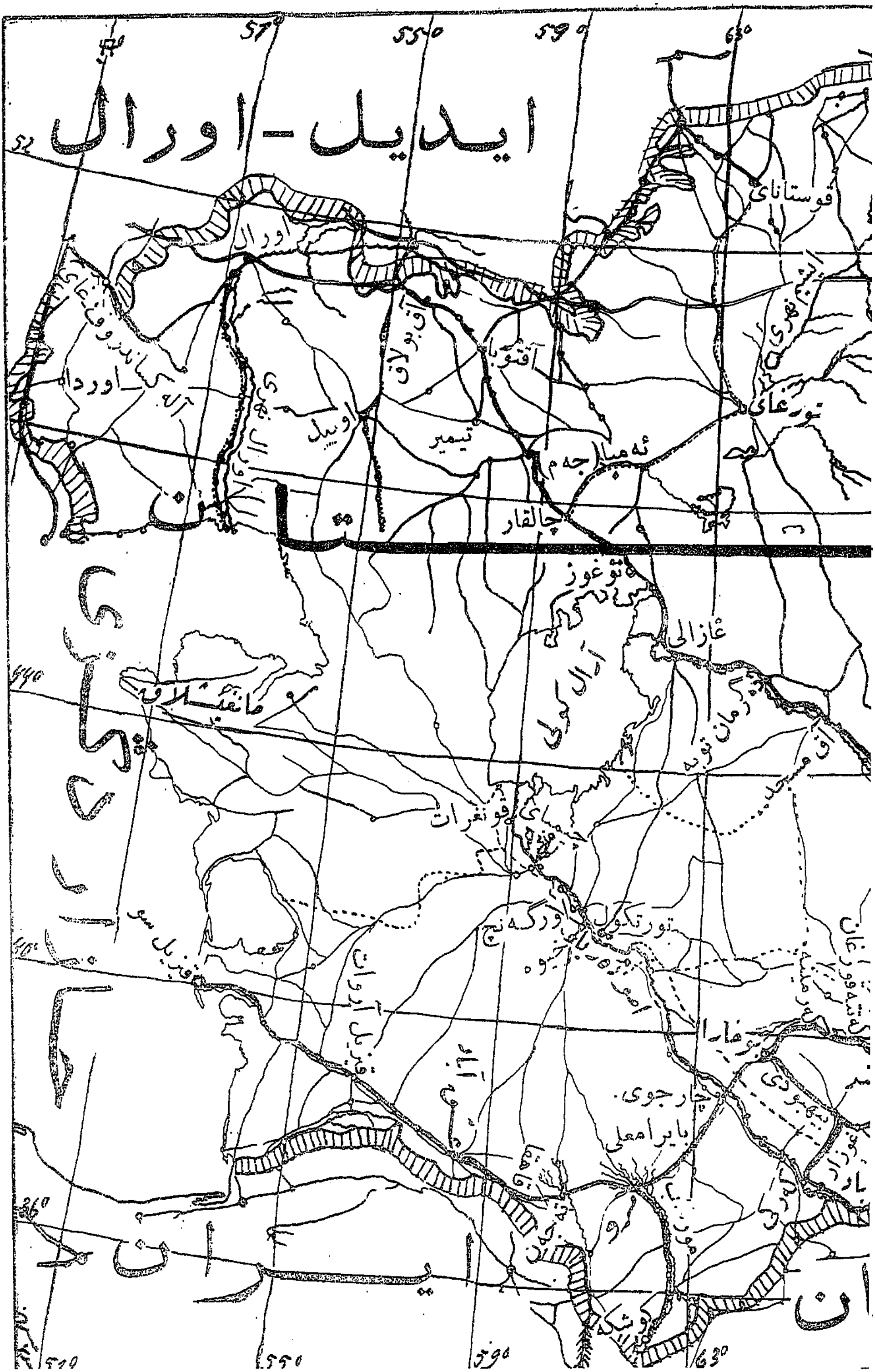

ایدیل-اورال
اورال
قوستانای
ایشم نهری
تورغای
آقتوبا
آق بولاق
تیمیر
ئه مبا
چالقار
توغوز
غازالی
قونغرات
تورتکول
خیوه
چارجوی
بایرامعلی
کوشکه
ایران

شوو ينيستله‌ريگه « كوتولمه‌گه‌ن » ضربه بولوب توشه‌جه‌ك » ديدر.

بر نيچه آی ايلگه‌ری ساويت ديكتاتوری ستالين‌نك اوزی روسيه‌نك مدنيتچه غربی آوروپا أولكه‌له‌ريگه قاراغاندا ياريم عصر آرقادا بولغانيني اعتراف ايتمشكه‌ن وه مملكتده ياڵپی مجبوری اوقوتوشنی تورموشكه آشير- ماقچی بولغان ساويت حكومتی روسيه‌نك أيگ آلغا كيتكه‌ن موسقوا ولايتينك اوزنده تورت ميگ معلم وه 700 مكتب بناسی يتيشمه‌گه- نلگيني موسقوا غازيتالارندا اعلان ايتمشكه‌ن جوره‌قول‌نك سوگ جمله‌سی اوستنده توختاب اوتوروشنك نه حاجتی بار ؟

بيرده بز بولشه‌ويكله‌رنك كيچه- كوندوز جاورايدرغان بيش ييللق پلانيدا حاضر 2000 آلمان وه 700 آمريقالی‌نك چيت بيله‌رمه‌نله‌ر صفتيله چليشماقدا بولغانلاريني‌ده(*) بيلمه‌گه‌ن شو قيزيل محرر لاقما جوره‌قول‌نك سوزله‌ريگه اهميت بيريب اوتورمه‌كچی ايمه‌سمز.

بزنك بوراده ئه‌يتمه‌كچی بولغان برگنه‌نه‌رسه‌مز — دنيانك هه‌ر تامانندا خلق كتله‌سينی آقارتوغا خدمت ايتمه‌كده بولغان مطبوعاتنك وه راديو آپاراتلاريغا اوخشاش ته‌خنيك كشفياتينك ساويت مملكتنده خلقلارنك عمرانی وه رفاهی اوچون ايمه‌س، موسقوانك ياراماس بر مقصدی اوچون قوللانيلماقدا بولغانيني سويله‌مه‌كدر.

روس بولشه‌ويكله‌ری بوتون مطبوعات وه عصری ته‌خنيك كشفيا- تيني نوقول بولشه‌ويك روس پروپاغانداسی اوچون قوللانيب قيزيل مستملكه‌له‌رده روس پروله‌تارياتی ديكتاتوراسينك عمرينی اوزايتريشغا اورونه‌درله‌ر.

اونگچون بز توركستان استقلالچيلاری موسقوانك اوز مستملكه- چيلك سياستی فائده‌سی اوچون يوروتمه‌كده بولغان بولشه‌ويكچه آقار- تيشينی‌دا ساويت حكومتينك اونوتولمه‌يه‌جه‌ك جنايتكار حركتله‌ری قاتاريغا سانايمز. توقتامش اوغلی .

(*) «Ost-Europa» مجموعه‌سينك آغوستوس نسخه‌سنده‌گی پروفه‌سور Otto Hoetzsch مقاله‌سينك «بيش ييللق پلان» ديگه‌ن بولوميغا باقيلسين. ت. ا.

ختایدا

سوڭ زمانلاردا بوتون دنیانك نظر دقتینی جلب ایتکه‌ن حادثه‌لەرنك بری‌ده مانجوریاداگی یاپون‌ختای توقناشمالاری بولدی. حادثه پەك اهمیتسز بر مسئله‌ده‌ن چیقمشدر. ایول آیندا مانجوریادا «ناقامورا» اسملی بر یاپون ضابطی أولدیریلدی. بو مسئله اوستنده یاپون وه چین حکومتله‌ری آراسندا مذاکرات باشلانار-باشلانماس ایش اوزینك حقیقی یولیغا توشوب کیتدی، یعنی مذاکره‌لەر مانجوریادا یاپون منافعینی مدافعه وه یاپون تأثیرینی کوچه‌یتریش اطرافندا جریان ایتدی.

مانجوریا نه دیمه کدر؟ — ختاینك موقده‌ن، گیرین، هه‌ی-لونغ-تسه‌ن (کیانغ-چه‌نغ) (Mukden, Girin, Hey-lung-Tsen) اسملی اوچ شرقی ولایتی برلیکده «مانجوریا» دیب آتالادر. مانجوریانك مرکزی موقده‌ن شهریدر. «شرقی ختای» (مانجوریا) تیمیر یولی آتالغان وه چارلق روسیه‌سی طرفنده‌ن سالنغان تیمیر یول بو مانجوریانك اورتاسندان کیچه‌در. بو یول بویوك ختای مملکتینك ملی بیرلیگنی بوغماقدا بولغان بر زنجیردر.

بو مانجوریا تیمیر یولینك 800 کیلومه‌تر اوزونلیغندا بولغان جنوب قسمینی („South Mandchurian Railway„) روسیه 1905 نچی ییلغی مغلوبیتنده‌ن سوڭ یاپونیاغا ترك ایتکه‌ن ایدی. او زمان یاپونیا بو یولدان باشقا «لیااوتونغ» (Liao-tung) یاریم آطه‌سینی (پورت‌آرتور شهری بله‌ن برگه) اشغال ایتکه‌ن وه «قوریا»نك حمایه‌سینی اوز عهده‌سیگه آلغان ایدی. قوریا مانجوریانك گیرین وه موقده‌ن ولایتله‌ری بله‌ن همحدوددر. مانجوریانك جوغرافی وضعیتی وه اونك اورتاسندان کیچکه‌ن تیمیر یولنك روسیه ایله یاپونیا قولندا بولوشی طبیعی اولاراق بو ایکی دولت آراسندا بر رقابت توغدیردی.

ایکنچی طرفدەن تیمیر یوللار مانجوریانك اقتصادی جهتدەن تیز ترقی ایتیشیگە عامل بولدیلار. اونگچون ختاینك هەر طرفدەن مهاجرلار آقینی مانجوریاغا یاغا باشلادی.

جهان سوغوشی، انقلاب وە ایچکی اوروشلەر روسیەنی کوچسزلەندیردی. اونك مانجوریاغا تامان اومتولوشی توختادی. ساویت حکومتی چارلق روسیەسینك ایمپەریالیست استیلاچیلك مەتودلارینی اوزگەرتدی وە «انقلابی تشویقات» ایلە مشغول بولدی. اعتراف ایتیش کیرەك، کە بو «انقلابی مەتود» داها ثمرەلی چیقدی. مثلا، بولشەویکلەر بوندای «انقلابی مەتود» بلەن مانجوریانك قومشوسی موغولستانی ختایدان آیریب، او یردە ختایدان زیادە ساویت روسیەسندەن آسیلی «موغولستان خلق جمهوریتی» قوردیلار.

مانجوریادا روس تأثیری آنجاق تیمیر یول اوزرندە قالغانیدان، اورادە یاپونلار اوچون ایسکیدەگی روس رقابتی قورقوسی آرتق قالمامشدر.

یاپونلار اوز آطەلارندا بوغولماقدالار. اهالی کون کوندەن آرتماقدا. صنایع کوچەیب بارادر. صنایعماللارینی ساتیش اوچون بازار وە یاپون مهاجرلارینی کوچوروش اوچون بوش یر قیدیرادرلار. اونگچون یاپونیانك کوزی اوز ساحللارینا یاقین قوریا بلەن قومشوسی وە تیمیر یوللاری اوز قولندا بولغان مانجوریاغا تیکیلدی. یاپونلار مانجوریادا صنایع یرلەری آچماق اوچون حسابسز پول صرف ایتدیلەر وە او یرلەرگە اوز مهاجرلارینی کتیریب یرلیلەشتریشگە باشلادیلار. (شو کونلەردە مانجوریادا 250 میگغا یاقین یاپون بار).

ختای ایچکی اوروشلەرندە آقیتیلغان قان سیللەری ایچندە بوغولماقدا دوام ایتەدر. 400 میلیون اهالیسی بولغان بو اولوغ کیگ أولکە ایچکی قاریشیقلارنك آلدینی آلیشدان عاجزدر. عینی زماندە ختاینك «یاغلی»، بای قسملەرینی آلوب قویغان أجنبی

دولتلەرگە قارشو كورەشیش مجبوریتی بار. ختای حكومتی یاپونیا-
نك مانجوریاداگی حركتلەریگە قارشو تدبیرلەر كورمەكدەدر.

یاپون عسكرلەری أولدیریلگەن ضابطنك جانیلارینی توتوب
جزالاندیریش بهانەسیلە حربی توسدە موقدەن وە بر نیچە شهر-
لەرنی اشغال ایتدیلەر. ختایلار بیتەرلك درجەدە مقاومت كورسەتە
آلمادیلار.

یاپون وە ختایلارنك اعضا بولوندقلاری جمعیت اقوام (ملتلەر
اویوشمەسی) بو وحشیانە وە معناسز قان توكوش حادثەسیگە قارشو
تأثیر ایتە آلمای تورەدر.

مانجوریادا بولوب تورگەن حركتلەر ساویت روسیەسینی
تیلكەلی بر وضعیت قارشوسندا قالدیرماقدا. بولشەویكلەر كوچلیرەك
بولسایدیلار، اولارنك اقتصادی احوالی بوكونگیسندەن یاخشیراق
بولسایدی، شبهەسز ساویت حكومتی یاپون-ختای توقناشولاریغا
جدی قاتناشمای تورە آلماس ایدی. مانجوریا روسیە ایلە روسیەنك
اوزاق شرق ولایتلەری آراسنداگی «یول اوستندە» یاتقان بر أولكە
بولغانیدان، اوراده كوچلی یاپونیا یاخود وقتنچە كوچسز ختاینك
حكم سوروشی ساویت حكومتی اوچون اهمیتسز بر نەرسە ایمەسدر.

بولشەویكلەر 1929 نچی ییلی مانجوریا تیمیر یولی اوستندە
ختای حكومتیلە مناقشەدە غیری رسمی صورتدە سوغوش یورگیز-
یشدەن قایتماغان ایدیلەر، هەمدە ختای حكومتینی اوزلەری بلەن
«دوستانە كیلیشیشكە» مجبور ایتكەن ایدیلەر.

بوكون بولشەویكلەر «جیمجیت» اوتوروبدرلەر. سببی یاپونیا
بلەن سوغوش قیلیشدان قورقادرلار. ساویت حكومتی «بار كوچی»
ایلە ختای بولشەویكلەریگە یاردەم بیریب توروبدر. م.

*

اینگلتەرە بحرانی

I. - دنیانك أڭ كوچلی مملكتی سانالغان اینگلتەرە بوگون شدتلی

بر بحران کیچیرمه‌کده. دنیا سوغیشندان سوگرا اینگلیز صنا-
یعینك اوچره‌دیگی بحران ایشسزلکنی توغدیردی. اینگلته‌ره ییللار-
دان‌بیری کون‌کونده‌ن آغیرلاشماقدا بولغان بو ایشسزلك یوکی
آستیدا ایزیلمه‌کده‌در.

بوکون بوتون دنیا آغیر بر بحران کیچیرمه‌کده‌در. بو
بحرانلك سببله‌رینی سوگگی جهان محاربه‌سی توغدیردی. باشقا
دولتله‌رنی بر طرفکه قویوب توروب بو ییرده یالغز اینگلته‌ره‌ده‌ن‌گنه
بحث ایتمه‌کچی بولامز.

دنیا سوغیشی اینگلته‌ره‌نك اوز مستملکه وه مختار أولکه‌له‌ری
(قولونیا وه دومینونله‌ری) بله‌ن بولغان اقتصادی مناسباتینی آنچاغنه
ضعیفله‌ندیردی، حتی قسماً کیسدی. محاربه‌ده‌ن آول خطای اینگلیز
ماللاری اوچون کیگ بر بازار ایدی؛ یاپونیادا کوب‌گنه مقدارده
اینگلیز مالی آلار ایدی. آنجاق بو مملکتله‌رگنه ایمه‌س قانادا،
جنوبی آفریقا اتفاقی، آوستralیا، حتی هندستان که‌بی اینگلته‌ره‌نك
اوز مختار ولایت وه مستملکه‌له‌ری آوللاری اینگلته‌ره‌ده‌ن آلادر-
غان ماللارنی اوزله‌ری حاضرلی باشلادیلار.

اینگلته‌ره‌ده‌گی بو بحرانلك غایتده طبیعی بر یولده، غیرقابل
اجتناب بر صورتده کیلیب چیققانلغینی کورسه‌تیش اوچون بر نیچه
رقمله‌رنی کیتریش کفایت ایته‌در. مثلا هندستان سوغیشقاچا اوزنده
ییلدا یالغز بیر میلیارد 164 میلیون یارد گه‌زمال چیقارار ایدی(*).
1926 نجی ییلی بو مقدار بیر میلیارد 964 میلیون یاردغا قادار
چیقدی. سوغشقا قادار آوستralیا صنایعی 380 میلیون اینگلیز لیراسی
قیمتینده استحصالاتده بولونار ایدی. 1924 نجی ییلی بو مبلغ 418
میلیونغا چیقدی. جنوبی آفریقا اتفاقی 1917 نجی ییلی 60 میلیون
لیرالق صنایعی محصولات چیقارار ایدی. اونك استحصالاتی 1927
نجی ییلی 97,8 میلیونغا کوتاریلدی. قانادانك مستقل انکشافی

(*) بر یاردنك اوزونلغی 1¼ ده‌ن آرغنه آرتقدر.

مسئلەسی ایسە امکاننڭ سوڭ درجەسیگە قادار چیقمشدر. بو أولکەلەرنڭ صنایعی کورسەتیلگەن تاریخلاردان بیری‌دە کوب گنە آرتمش، کوچەیمشدر.

اینگلتەرە بولسا اوز صنایعی محصولاتینی چیقاروب سانیش آرقاسندا یاشاب کیلمەکدە بولغان بر مملکتدر. ایندی اونڭ (مثلا خطای، روسیە کەبی) خارجی بازارلارینی گنە ایمەس، حتی اوز مستملکە وە دومینیونلار بازارلارینی قسماً یوقاتقاندان سوڭرا اوچراگان بحرانینی ایضاح ایتش‌دە کوب قیین بر نەرسە ایمەس. سانیش بازارینڭ تارلغی نسبتندە صنایعنڭ‌دە آزالیشی طبیعی ایدی. بو یوزدەن‌دە ایشسزلك توغدی. استاتیستیقلار اینگلیز ایشسزلەری سانینی 1925 نجی یلی یانوارندە 1307000 کورسەتمەکدە ایدی. 1931 نجی یلی یانوارندە بو مقدار 2663000 گە چیقغان. اینگلتەرە قانونی بوینچە ایشسزلەر مخصوص فوندەن (قاسسادان) یاردەم آلادرلار. 2 یاریم میلیون ایشسزلەر اوچون حساب ایتلوب حاضرلانغان بو فوند شو صورتدە توپلانادر: ایشچیلەرنڭ اوزلەریدەن توپلانغان 15 میلیون 650 میڭ (فونت) لیرا، مأمورلەردەن 13 میلیون 650 میڭ لیرا، دولت خزینەسندەن 14 میلیون 850 میڭ لیرا، باشقا منبعلەردەن 400 میڭ لیرا، مجموعی 44 میلیون 550 میڭ لیرالك بویوك بر فونددر. فقط ایشسزلەرگە بولشترار ایکەن بو مبلغ غیر کافی چیقدی. شونی‌دە بیلیش کیرەك، کە اینگلتەرەدە یالغز ایشسزلەرنڭ اوزی گنە ایمەس، خاتون، بالاچاقالاری هەم برابر تأمین ایتیلەدرلەر. مثلا بر ایشسز عملە هافتادا 17 شیللینغ یاردەم آلادر. اونڭ خاتونی 9 شیللینغ، هەر بالاسی (طبیعی، بلاغتگە ایریشمەگەن بالالار) اوچون 2 شیللینغ. بو حساب بلەن 2 بالاسی بولغان بر ایشسز عملە هافتادا (17 + 9 + 2 + 2 =) 30 شیللینغ آلادر. بونی آلتون سومغا ئەیلەنترەدرگەن بولسا‌ك $14\frac{1}{2}$ سوم قیلادر. شونی‌دە اونوتمەسلك کیرەك، کە بو بر ایشچینڭ بر

هافتا اوچون آلغانیدر.

دیمەك تولەكون ایشلەب قازانا آلماغان («چەلە ایشسز») ایشچی‌لەردە یاردەم آلادرلار. بو اساسدەن 2½ میلیون ایشچینی تأمین ایتش اوچون فوندنك 84 میلیون لیرا بولیشی کیرەك. بو حالدا، (84 میلیوندان 44 میلیون 550 میکنی چیقارغاندا) 39450000 لیرالق بر آچیقلق بار. بونك اوستیگە چەلە ایشسزلەرگە بیریلگەن 35 میلیون اینگلیز لیراسینی قوشساگز ایشسزلەرگە یاردەم فوندی قاسساسینك آچیقلیغی 84450000 اینگلیز لیراسینا چیققان بولادر. آلتون سومغا ئەیلەنترسەگز بو مبلغ 714 میلیون 670 میگکا سوم بولادر.

بو یتیشمەگەن مبلغنی دولت حسابندەن تولدیریش لازم کیلگە‌نیدەن دولت بودجەسندە کەتتە آچیقلق پیدا بولدی. دولتنك کیلیری چیقیمینی بیکیتە آلمایدرغان بولدی.

بونك اوستیگە اینگلتەرەنك آلمانیا بحرانی («یاش تورکستان» نك 21 نچی نومریگە باقگز) یوزندەن کورگەن بویوك ضررلەرینی‌دە علاوە ایتسەگز مسئلە یەنەدە آچیقراق بولادر.

مملکتدە وضعیت فوق‌العادە کیرکینلەشدی ،عصبیت کوچەیدی. اینگلیز لیراسی دنیانك اینگ کوچلی آقچاسی سانالوب کیلگەن. بوتون دنیادەگی بین‌الملل تجارت مناسباتینك یاریمندان کوپی بو اینگلیز لیراسی حسابی بلەن یوروتیلەر ایدی. مەنە بو ماهیتدەگی آقچا — اینگلیز لیراسی — قیمتی سیلکینە باشلادی. یاردەم اوچون آمریقا وە فرانسیەگە مراجعت مجبوریتی توغدی. بو مملکتلەردرحال اینگلتەرەگە اولا 50 میلیون ، سوگرادا 100 میلیون لیرالق قرەدیت (قرض) بیردیلەر. قرەدیتلەر قاندای اویغون شرائط بلەن آلنغان بولسا بولسون ، بونداى مسئلەلەردە جذری چارە دیب تلقی قیلینا آلماسلار. چونکە قرضغا آلنغان پوللەرنك تیز وەیا کیچ قایتاریلوب بیریلیشی کیرەك. اونگچون بو تورلو یاردەم موقتی‌در. بونداى

قیین وضعیتدەن چیقش اوچون باشقا تدبیرلەر کوروش کیرەکایدی. ەەنە شو مسئلەنی تیکشیریش اوچون ماقدونالد حکومتی بر نیچە قومیسیونلار توزدی. قومیسیون دولت خزینەسینی ایشسزلەرگە یاردەم فوندیگە بیرەدرگەن آرتوقچا سالوقدان آزاد ایتشنی لازم تاپدی. ایشسزلەرگە یاردەم قاسساسینك بو آچیقلغینیدە قسماً ایشسزلەرگە بیریلەدرگەن یاردەمنی (تخمیناً یوزدە 10) آزالتیش، ایشچیلەر وە متشبثلەرنك بو فوندگە بیرەدرگەن حصەلەرینی آرتیریش بلەن تولدیریش توشونیلەدر. ماقدونالد حکومتی هیئتی آراسندا بو مسئلە اوستندە اختلاف یوز بیردی. سوسیالیست حکومت اعضالارینك بر قسمی، او جملەدەن ماقدونالد، سناودین وە توماس قومیسیون تکلیفینی قابولغا میل کورسەتدیلەر. باشقالاری، خارجیە ناظری هەندەرسون باشدا بولغانی حالدە، قومیسیون تکلیفگە قارشو چیقدیلار. کوب اوزاماسدان، آوغوستنك اورتالارندا یاق، بو اختلاف آچیق بر تارتیشما شکلینی آلدی. حکومت اعضالارینك کوبچیلگی استعفا ایتدی. ماقدونالد ایسە محافظەکار وە لیبرال فرقەلەری تمایندەلەرینك اشتراکی بلەن یەنگی «ملی حکومت» تشکیل ایتدی.

اقتصادی بحران حالندا باشلانغان بو آغیرلق اولغایوب دولت مالیەسینیدە ساروب آلغاندان سوڭ سیاسی بر بحرانگە ئەیلەندی.

II. — ماقدونالد اینگلیز سوسیالیست فرقەسینك مؤسسلەرندەن وە اونك سوڭ کونگە قادار آلشیناغان لیدەری ایدی. اوز شعوری حیاتینك بوتونسینی بو فرقە باشندا سوسیالیزم ایدەآلیغا صرف ایتکەن بوکشی، اوز فرقەسینك اکثریتی، اوزینك ایگ یاقین دوستلەری وە حیاتینك بوتونسینی اشغال ایتکەن ماضیسی بلەن آیریلیب اوتورەدر.

بوگون یالغز اینگلتەرەدە ایمەس، بوتون آوروپا سوسیالیست فرقەلەرندەگی دوستلەری ماقدونالدنی «ساتقین» وە «خائن» دیب قارالاماقدالار. اونك کیچەگی سیاسی دوشمانلاری بالدوین،

چەمبەرلابن ، چەرچیل لار ماقدونالدنی کوتاروب اونك شخصندە «اینگلیز ملی رهبری» ماهیتینی کوروب اوتونەدرلەر. عجبا بر یاغندا «خائن»ماقدونالد، ایکنچی یاغندا «ملی رهبر»ماقدونالد تورگەن بو چیگەرە قایدادر؟ بو چیگەرەنی تاپیش هیچ قیین ایمەس. بو چیگەرە ، عمومی-ملی منفعتلەردەن عبارتدر. ماقدونالد اوز فرقەسی منافعینی ، اونك سایلاو پروغراملارینی عمومی-ملی منافعگە فدا ایتدی. ماقدونالد اینگلیز ایشچیلەری منافعینك عموم اینگلیز ملتی وە مملکتینك سلامتی تقدیرندەگنه اساسلی مدافعه ایتلگەن بولیشینی توشوندی. او بر گنه ایشچی فرقەسی منافعیگه بوتون اینگلیز ملتی منافعینی فدا ایتش ممکن بولماغانلغی فکرندەدر. ماقدونالدغا کورە عموم اینگلیز ملتی منافعی وە اونك سلامتی خارجندا آیرم صنف وە فرقەلەرنك آیریم منفعتلەری بولا آلماس. اونك بو فکریگه قارشو بولغان ایسکی فرقە یولداشلاری بوتونلەی باشقاچا توشونەدرلەر. اولار اوچون اینگ اول ایشچیلەر منافعی ، اوندەن سوگرادا عمومی-ملی منافع دیدیکلەری نەرسە کیلەدر.

مەنە ، ماقدونالد ، سناودەن وە توماس‌نی اوز سوسیالیست فرقە یولداشلارندان آیرادرغان چیگەرە بودر.

27 نچی اوکتوبردە بولوب اوتکەن پارلامان سایلاولارنداگی کورەش مەنە شو خط اوستندە باردی. سایلاونك نتیجەسی ماقدونالدنی حقلی چیقاردی. سونگ پارلاماندا 286 اورون توتکەن انگلتەرە ایشچی فرقەسی یەنگی پارلاماندا یالغز 51 گنه اورون قازانا بیلدی. بر گنەسی مستثنا بولماق شرطیله بوتون ایسکی سوسیالیست مینیسترلەرنك سایلاونی قازانا آلماغانلقلاری آیریچا شایان دقتدر. ماقدونالدنك «ملی ایشچی فرقەسی» دیگەن غروپی 13 مبعوث اورونی قازانا بیلدی. بوگا قارشو ایسکی پارلاماندا 262 یری بولغان بالدوین‌نك محافظەکار فرقەسی 472 اورون قازاندی. لوید جورج‌نك لیبەرال فرقەسی بولسا ، بری ماقدونالدنك عمومی

ملی جبهه‌سی علیهنده، دیگری اۋ ملی جبهه‌نی یاقلایدرغان بولوب ایکی قسمگه آیریلدی. برنجی غروپنك باشلوغی اوید جورج، ایکنچی غروپنك باشندا سه‌یمون وه ساموئه‌ل توره‌رله‌ر ایدی. بوگونگه‌چه لیبه‌رال فرقه‌سینك نفوذلی رهبری سانالوب کیلگه‌ن اوید جورجنك غروپی یالنز ترت (4) گنه اورون قازاندی (اوید جورج، اونك اوغلی، قیزی وه کویاوی). سه‌یمون وه ساموئه‌ل غروپی ایسه 65 اورون قازاندیلار(*).

پارلامان سایلاۋندان سوڭ شهر اداره‌له‌ری سایلاۋلاری بولدی. بو سایلاۋلاردا سوسیالیست فرقه‌سی شدتلی مغلوبیتله‌رگه اوچرادی.

شو حالدا دیه آلامز که اوز فرقه یولداشلاری بله‌ن بولغان بو تارتیشماسندا اینگلیز ملتی ماقدونالدنی یاقلادی.

اینگلته‌ره سیاستاً دنیانك ایگ آلدا بولغان بر مملکتیدر. دنیانك هیچ بر مملکتنده اینگلته‌ره‌ده بولغان قادار حریت یوقدر. هندستان مستثنا اولماق اوزره اونك بوتون مستملکه‌له‌ری (قانادا، جنوبی آفریقا اتحادی، آوسترالیا وه یه‌گی زه‌لاندا) مستقل دیه‌رلك بر دولتنك حق وه حقوقیغه ایگه‌درله‌ر. حقیقتاده هندستان مسئله‌سی بویوك بریتانیا دولتی وجودنده سیاه بر له‌که‌در.

انقلاب یاتلاییشلاری بله‌ن تولغان بر زمانده اینگلته‌ره کبی بر مملکتده عمومی‌ـ ملی ایده‌آللارنك ایگ موده‌رن سوسیالیستلك آقیملاریغا قارشو غلبه‌سی بوتون انسانلار، او جمله‌ده‌ن بز اوچون ده بویوك بر عبرت درسی بولمالیدر.

م. چ.

*

کتابیات :

اوقراینا وه استقلال مجاهده‌له‌ری

اوتکه‌ن ییل بو اسم آستیدا اوقرایناننك فعال استقلالچیلارندان موسیو «مورسکی» تامانیدان قلمغا آلنوب یه‌گی تورك (لاتین)

(*) یه‌گی پارلاماندا‌گی مبعوثله‌رنك سانی 615 در.

حرفلەری بلەن یازیلغان تورکجه بر اثر استانبولده میدانگه چیقغان ایدی. ملیتپرور قریملی توغانلاریمزدان محترم جعفر سید احمد بیکنك، تورکلەر ایله اوقراینالیلار آراسندا مشترك وه تاریخی دوشمانلاری بولغان روسیه ایمپریالیزمیگه قارشو مجادلەلەرنده تا اسکیدەن بیری سلاح آرقداشلغی وه منفعت برلگی بولغانلغی وه اوقراینا استقلالینك روسیەدەن آیریلماق اشتیاق وه دعواسنده بولغان ملی حکومتلەر وه باخصوص قریم تورکلەری اوچونده مهم وه مطلوب ایکەنلگی حقندەغی قیمتلی بر مقدمەسی ایله باشلانغان بو أثرنده، مؤلف مورسکی اوقراینا مملکتی، اوقراینا ملتی، بو ملت‌نك تاریخی، مدنی، اجتماعی، سیاسی وه اقتصادی حیاتی حقنده معتبر وثیقەلەرغا استناداً تولوق معلومات بیرەدر.

أثرنك «اوقراینا مسئلەسی وه آوروپا» بحثنده، آوروپانك اوقراینا مسئلەسینك اهمیتینی آولجا لایقیله تقدیر ایتمەگەنی، عصرلەردەن‌بیری روس ایمپریالیزمینك ظلم وه استبدادی آستیدا أزیلیب کیلگەن ملتلەرگە روسیه انقلابینك بخش ایتدیگی بویوك فرصتدەن استفاده قیلیب اوز ملی مستقل دولتلەرینی تشکیل ایتوده أئتلاف دولتلەرینك (چارلق روسیەسیگە بیرگەن بورجلەرینی قایتاروب آلالماسلق قورقوسی بلەن مرتجع روس قوتلەرینی حمایه وه تقویه ایتمەك صورتیله) حتی مشکلات هەم چیقارغانلاری ئەچیغ بر لسان ایله تصویر ایتیلەدر.

بولشەویك دوشمانی بولوب یورگەن حتی «دەموقرات» مهاجر روسلەرنك دخی بولشەویکلەرنك روسیەدەن آیریلماق ایستەگەن ملی تشکللەرگە قارشو یورتوب تورگەن دهشت سیاستلەرینی یورە‌کدەن آلقیشلاب، بورونغی چارلق روسیەسی توپراغینك پارچالانماسیغا مانع بولوب تورگەن بو قیزیل روس ایمپریالیستلەریگە قوللارندان کیلگەنچه مظاهرت کورسەتمەکدە ایکەنلکلەری غایت واضح بر صورتده آڭلاتیلادر.

اوقراینا مملکتینك جغرافی احوال وه خصوصیتلەری قیسقاچا ، فقط صریح بر صورتده آڭلاتیلغاندان سوڭ ، اوقرینالیلارنك تاریخ طبیعیٔ بشر (آنتروپولوژی) نقطهٔ نظرندەن غربی وه شمالی اسلاو۔ لاردان تماماً فرقلی وه علم اقوامجه غایت جدی وه حقیقی ساناڵغان موثوق معلوماتگه نظراً اسلاو قوملەری ایچنده روسلەردەن تام باشقا بر ملت ، وه اوقراینا تیلینك‌ده دیگر اسلاو تیللەری آراسندا مستقل بر لسان ایکەنلگی سویلەنمه کده‌در.

«اوقراینا تاریخی وه ملی معارفی» بحثنده بو ملتنك حرث وه مدنیتده قاندای تیز انکشاف وه ترقی ایتکەنلگی وه بو ساحەده روسلەرنك دائمی توسقونلقلاریغا قارشو اوقراینا ملتینك ، باشدا ملتچی وه وطنپرور منورلەری بولغانی حالدا ، قاندای بویوك فدا۔ کارلقلار بلەن مجادله قیلغانلغی وه خصوصاً مملکتده‌گی وه مهاجر۔ تده‌گی اوقراینا استقلالچیلارینك فعالیتلاری حقنده غایت مراقلی وه فائده‌لی معلومات بیریله‌در.

موسیو مورسکی‌نك اولدقچه اوبژه کتیف یازیلغان وه اوقراینا۔ نك تاریخی ، حرثی ، اقتصادی حیاتیگه وه بالخاصه ملی مجادله حرکاتیگه دائر قیمتلی معلومات بیره‌درگه‌ن بو اثرندەن بالتفصیل بحث ایتمەك اوچون مجموعەمزنك حجمی مساعد بولماغانی سببلی ، نظر دقتیمزنی جلب ایتکەن نقطەلەرندەن بعضیلەری اوستنده‌گنه قسقاچا توختاب اوتوش مجبوریتنده قالدق.

بونك اوچون «اوقراینا وه استقلال مجاهده‌لەری»نی بالذات اوقوشنی هەر بر ملیتپرورگه وه با خصوص تورکستان یاشلاریغا توصیه ایته‌مز.

چغاتای

*

تورکستان خبرلەری

I. — ملیله‌شتریش نتیجەلەری

تورکستانلیلەر میڭ تورلو سوزدوئه‌لی ، تارتیشمالار وه شکا۔

يتله‌ر آرقاسندا نهايت بونده‌ن اوچ آی ايلگه‌ری ساويت حكومتينی اوزبيكستان معارف قوميسارليغيغا قاراشلی أداره‌له‌رده‌گی بوتون ايشله‌رنی تورکچه يوروتوش حقنده قطعی قارار چيقاريشغا مجبور ايتمشله‌ردی. «قيزيل اوزبيكستان» غازيتاسی ۷ اوقتوبر نسخه‌سنده معارف قوميسارليغينك ايكی آيلق يېرلله‌شتريش تجربه‌سينی توبه‌نده‌گيچه تصوير ايتمه كده‌در:

1 — آپاراتنك برده‌ن بوتونله‌ی تورك تيليگه كوچوشی قيينلقسز اوتدی. آپارات آول روس تيلنده قانداي ايشله‌گه‌ن بولسا، تورك تيلنده هه‌م اوشال صورتده باردی. عكسنچه آپارات ايشله‌ری معارف خادملارينك كوبچيلگيگه، اونلارنك تيل وه بيليمله‌ريگه ياقينلاشغانيدان، ايشله‌رنی كيگه‌يتريش وه آپاراتنك ايش لياقتينی كوچه‌يتريش امكانی تاپيلدی.

2 — يان بيريده‌گی مؤسسه‌له‌ر ايله قوميسارليقلارنك ايشله‌ری روسچه بولغانليغيدان معارف قوميسارليغينك تورك تيلنده، آينوقسا يه‌رگی اهالی بله‌ن قيلا تورغان كونده‌لك علاقه‌سی قيينلاشدی. بعضی بر مؤسسه‌له‌ر اوزله‌ريگه يوباريلغان تورکچه علاقه‌لارنی روسچه‌گه ترجمه قيليب بيريشنی طلب قيلديلار، بعضله‌ری ايسه بونداي علاقه‌لارنی قابول قيلماي قويديلار...

3 — معارف قوميسارلغی آپاراتينك اوزنده بعضی «دوشمان عنصرله‌رگه» اوچرالماقدادر، كه بونلار توغريدان توغری يېرليله‌شتريشكه قارشو چيقماقدالار. بونلاردان دولت علمی شوراسينك علمی كاتبی پولوغانسی (Pologanski) نك آچيقدان آچيق چيقيشی اولوغ روس شوويزمينك معارف قوميسارلغی آپاراتندا قانداي اورونلاشوب قالغانينی آيدينلاتادر. دولت علمی شوراسی وه بالالار اوچون اوقو كتابله‌ری توزوش قوميسيونی كاتبلگينی يورگيزيب كيلگه‌ن شو پولوغانسكی يېرليله‌شتريشكه قارشو مه‌نه شونداي سوزله‌ر بله‌ن چيقيش قيلادر: «آپاراتنی تورکله‌شتريش نتيجه‌سنده بز

روس خلقیغا بو بیرده ایش قالمایدر وه روسیه‌گه قایتیب کیتیش
کیره‌ك بولادر. بیرلیله‌شتریشی اوچون تورکستانلیله‌ردەن بیته‌رلك
خادملار یوق. بز تورکچه‌نی اورگه‌نمه‌ك ایسته‌مه‌یمز: بز تیل اورنگه
فرانسوز وه یا اینگلیز تیلینی اورگه‌نیش کیره‌ك. بز تورکچه اورنـ
گه‌نسه‌ك روس تیلی آرقادا قالاجاقدر...»

آپاراتدا یه‌نه بر حال کوروله‌در، که بو هه‌م روس شووینیزمی
بله‌ن چیگه‌ره‌له‌نه‌در. ایشلار تورك تیلیگه اوتکه‌ندەن کیین روسلەر
بزنك آرتق کیره‌کلیگیمز یوق، دیب ایشدەن کیتیشله‌رینی اعلان
ایته‌که‌له‌ر. حالبوکه تیل بیلمه‌گه‌نله‌رگه تیل اورگه‌نیش اوچون
شورا حکومتی بویوك مبلغ صرف ایتیب کینگ امکان بیره باتیب
بوندای ذاتله‌رنك (روسله‌رنك) ایشنی تاشلاب کیتیش نمایشلاری
شورا حکومتینك ملی سیاستیگه قارشودر، دیب یازیب کیلگه‌ندەن
سوڭ «قیزیل اوزبیکستان» غازیتاسی سوزینی توبه‌نده‌گی جمله‌لەر
بله‌ن بتیره‌دەر:

«معارف قومیسارلیغینك ایکی آیلق تجربه‌سی آپاراتنی بیرله-
شتریشنك فقط ممکن گنه ایمه‌س به‌لکی ضرور بولغانلغینی کورسه-
ته‌در. بیرلیله‌شتریشگه قارشو چیقیشلارنی یاتقیزیب آپاراتنی محتکرلەر
عامه‌سیگه یاقینلاشترامز» دیدی.

«قیزیل اوزبیکستان»نك اعتراف ایتدیکی که‌بی «روسله‌رنك
ایش باشندان کیتیشله‌ری شورا حکومتینك ملی سیاستیگه قارشو»
دیب تانیلماسایدی وه تیلیمزنی اورگه‌نیشگه ذره‌چه علاقه وه هوس
کورسه‌تمه‌گه‌ن روسله‌رگه بوش بر خیال اوچون بو قادار خلق
پولی صرف قیلینماسایدی، معارف قومیسارلیغینك حاضرغی ایکی
آیلق موفقیتلی تجربه‌سینی بوندان 14 ییل ایلگه‌ری ایشتیش ممکن
ایدی، هه‌مده پولوغانسکی‌نك ئه‌یتکه‌نیدیك کوبدەن تورکستانده
روسله‌رگه ایش قالماس ایدی!...

دینی غازیتانك بر کون ایلگه‌ری چیققان نومروسنده 6) او-

قتوبر نسخه‌سنده) بیرلیله‌شتریش سیاستینی ایشکه آشیریشغا معارف اتفاقی‌نك‌ده بوزوقلق کورسه‌تیب تورگه‌نلگی یازیلادر. غازیتانك یازغانیغا قاراغاندا اوزبیکستان معارف اتفاقی مرکزی أداره‌سنده‌گی خادملارنك %20 ی تورکستانلی وه قالغان %80 ی روسله‌ردر.

II. — تورکستانده عسکر تویلانیرکه‌ن... — 1909 نچی یلی توغولغان تورکستان یاشلارینك عسکرلککه چاقیریلیشلاری یور- تمزنك هه‌ر تامانیدا بویوك سه‌وینچله‌ر بله‌ن قارشولانمشدر. ساویت غازیتالاری قوشون قاتاریغا کیره بیلیش اوچون تورکستان یاش- لارینك بویوك هوس وه سوك درجه غیرت کورسه‌تمه‌کده بولغان- لارینی یازماقدالار. یاشی عسکرلککه یتمه‌گه‌ن کیچیك اوسمور- له‌رنك قیزیل قوشون قاتاریغا قابول قیلینیش اوچون قیلغان حرکت- له‌ری یه‌ك شایان دقتدر. کوب یاش بیگیتله‌ر اوزله‌رینك «ساقالی چیققان اوسپورون» بولغانلارینی آلغا سوروب مطلقا عسکرلککه کیریشنی ایسته‌گه‌نله‌ر («قیزیل اوزبیکستان» 30 آوغوست). باسما- چیلققا قارشی کوره‌ش وه ملی حرکتنی بتیریش حقنده یازیلغان نه‌رسه‌له‌ر وه‌ه سویله‌نگه‌ن سوزلاردان تورکستان خلقینك بعضی ملاحظات وه اندیشه‌گه توشمه‌کده بولغانلیغی‌دا کورولمه‌کده‌در: اورگوت رایونیدا عسکرلککه چاقیریلغان یاشلارنك آتالارندان بر توده‌سی کیلیب «بالالاریمزنی باسماچیلار بله‌ن اوروشغا یوباراسیز- می، بو گه‌پ توغریمی؟» دیب سوراغانلار («قیزیل اوزبیکستان» نومرو 201).

عسکر تویلاش وظیفه‌سی اوچون بیلگیله‌نگه‌ن مأمورله‌رنك یاختا ایشله‌ریگه آرالاشیب کیتیشله‌ریده‌ن وه عسکرلك ایشله‌رینك کوگولده گیدیك به‌جه‌ریلمه‌گه‌نلگیده‌ن تورکچه ساویت غازیتا- لاری بیتله‌رنده کوب شکایتله‌ر یازیلماقدادر.

III — باسماچیلار حرکتی — «یاش تورکستان»نك 22 نچی سانندا مشهد مخبریمز تورکمه‌نستانده‌ن کیلگه‌ن بر وکیلنك بو

سوڭ آيلار توركستاننىڭ توركمەنستان قسمنده قالتامان (باسماچى)-
لار حركتى كوچەيمەكدە ديگەن معلوماتىنى كتيرگەن ايدى. يور-
تيمزدەن آلديغيمز خصوصى خبرلەر وە توركستان غازيتالارى شو
معلوماتنىڭ توغرى ايكەنلگينى اثبات ايتمەكدەلەر.

اوزبيكستان قومونيست فرقەسى اجرا قوميتەسينىڭ ٣ نچى
عمومى ييغيليشندا اكمل اكرام اوغلى «صنفى دوشمانلاريمز ياختنا
ييغيش باشلانغاندان بويان حكومتكە قارشو چيقيشلارينى كوچەيتمە-
كدەدرلەر، آينوقسا توركمەنستان اطرافندا باسماچيلار حركتى
كوزگەكورونەرلك درجەدە قواتلانديى»ديدر. («پراودا ووستوكا»
25 سەنتابر).

عشق آباد غازيتالارى ايسە (مثلا توركچە «توركمەنستان»
هەم روسچە «قراسناوودسكايە ايسكرا» ايلە «توركمەنسكايە
ايسكرا») باسماچيلار حركتينىڭ قاراقوم اطرافندا بولوب، اورادا
باسماچى تودەلەرى ايلە قيزيل قوشوننىڭ «دهشتلى حرب» يورگيز-
مەكدە بولغانىنى يازادرلار.

بو سوغيشدا بولشەويكلەر طيارە (اوچقوچ)لەر هەم زهرلى
غازلار قوللانغانلار.

«توركمەنسكايە ايسكرا» غازيتاسى 16 نچى اوقتوبر نومرو-
ندە، بيرنچى اوقتوبرغاچا «چاريشلى»، «داخلى»، «توار» هەم
«چاتيل» قودوقلارى اطرافنداغى باسماچى مركزلەرينىڭ يوق قيلنغا-
نيدان بحث ايتەركەن، سوغيشدا بولشەويكلەردەن لومانوف، يانقو،
خوجايف، سوقولوف، نەڭوداچين، بورووين، شەفچەنقو هەمچارى
مورادوف ديگەن قوماندان وە سياسى باشلوقلارنىڭ أولگەنلەرينى
يازادر. باسماچيلاردان ايسە «أڭ مهم باشلوقلارنىڭ أولديريلگەن-
لكلەرى هەم اسير آلينغانلارى» يازيلادر.

موٴسف بر ضیاع

18 نچی تشرین ثانی ده یاش یورتداشیمز دوقتور زهرا کاشای بر حاستالق نتیجه‌سنده کوزله‌رینی أبدی یومدی ، آرامزدان غایب بولدی .

1. III. 1901 ده توغولغان زهرا خانم 1919 نچی ییلی غیمنازیومنی بتیریب ، 1920 نچی ییلنده تاشکند دار الفنوننک طب فاکولته‌سیگه قید قیلینغان ایدی . 1922 نچی ییلنک ایلول آییغاچا هه‌م دارالفنوننک طب فاکولته‌سنده اوقوغان ، هه‌مده تاشکندده‌گی قیزلار بیلیم یورتنده معلمه‌لك ایتکه‌ندر . 1922 نچی ییلنك برنچی تشرین آیی سوگلارندا تورکستانلی قارداشلاریله بیرلیکده تحصیلینی دوام ایتدیرمه‌ك مقصدیله آلمانیاغا کیلمشدی . کوب آغیرلقلار ایچنده اوقوشینی دوام ایتدیریب ، 1929 نچی ییلنده هایده‌لبه‌رغ دار الفنونی طب فاکولته‌سینی موفقیتله‌رله بتیره‌ره‌ك دوقتور عنوانینی قازانمشدی .

هایده‌لبه‌رغ ' وورمس وه شتوتغارد حاستاخانه‌له‌رنده چالیـ-شارکه‌ن حاستالاری وه پروفه‌سورلاری طرفنده‌ن هه‌ر جهتده‌ن تقدیر ایتلمشدر .

مرحوم زهرا خانم تحصیلینی بتیره‌ر -بتیرمه‌س تورکستانگه عائله‌سی یانیغا وه وظیفه‌سی باشیغا کیتمه‌ك اوچون ییغیشلانیرکه‌ن آلمانیادان قایتقان گناهسز اوقوموشلی یورتداشله‌رینك قارانغی زینداناﻻرغا آتیلغانلغی ، سبیریا وه روسیه‌نك شمالیغا سورگون ایتلدیکله‌ری ایشیتیلمه‌کده ایدی . بو قارا خبرله‌ر مرحوم یورتـ-داشمزنی ده آغیر مهاجر حیاتینی قابولغا مجبور ایتمشدی . . .
دوقتور زهرا خانم تورکستان افقینی اوراب آلغان قارا بولوتلار آرقاسنداگی قویاشنك چیقیشینی صبرسزلقله کوته‌رکه‌ن قدر اونی

يات بر أولكه‌ده بزده‌ن آلدی. وقتسز آرامزدان غایب بولدی.
بو اوقوموشلی یورتداشمزنك توركستاننك قوروتولوشینی كوره
آلمای كیتیشی حقیقتاً ئه‌چیغ وه قایغولی حالدر. اونك یورتداش-
له‌ری وه بوتون تانیشلارینك یوره‌كله‌رنده قالدیرغان صمیمی،
قارداشلق ایزله‌ر أبدی یاشایاجاقدر. توركستانده‌گی طلبه‌له‌ری،
یورت وه چیتده‌گی مسلكداشله‌ری دوقتور زهرا خانمنی دائما
ایسله‌یه‌جه‌كله‌ر...
ألمزده عائله‌سینك ماتمیغا یوره‌كده‌ن اشتراك ایته‌مز.

پاریس محكمه‌سنده

اوتكه‌ن ییل ده‌قابر آیندا سابق گورجستان ناظری نوی رامیشویلی نی أولدیرگه‌ن گورجی چانوقوادزه نك ایشی شو ایكنچی تشرین آیینك 12 - 14 نده پاریس محكمه‌سنده قارالدی وه چانوقوادزه اون ییللق قاماققا حكم ایتلدی. محكمه‌گه چاقیریلغان شاهدلار آراسندا محمد أمین رسولزاده ایله سید شامل بیكله‌رده بار ایدیله‌ر.

اسلام قونغره‌سی

ده‌قابر آیینك 7 سنده قدس شریف ده بوتون دنیا اسلامله‌رینك یالپی قونغره‌سی توپلاناجاقدر. قونغره‌غا توركستانلیله‌ر نامیغا «توركستان ملی بیرلیگی» نك آوروپا وكیلی وه «یاش توركستان» باش محرری چوقای اوغلی مصطفی بیك چاقیریلغان ایدی. فقط سیاسی وضعیت ایجاباتی چوقای اوغلی مصطفی بیكنك اسلام قونغره‌سیغا اشتراك ایته آلماسلیغینی كورسه‌ته یاتیر.

Verantwortlich: Herbert Wolf, Berlin SO 16.

بیلدیریش

1 — هەلسینگفورس دەن ظهور بیك آرقالی یوللانغان آبونەلار ایله یەڭی آدرەسلەر یتوشدی. تشکرلەر ایتەمز. مجموعەلەر یەڭی آدرەسلەرگە اوقتوبر سانندان یوباریله باشلاندی.

2 — جده (Djeddah-Hedjaz) شهرندەن کوندەریلمش مکتوب وە آدرەسلەر آلیندی. تشکرلەر. مجموعەلەر یوللانا باشلاندی.

3 — مجموعە اوچون کوندەریلەجەك مقالەلەرنك آیینك 4-5 لەریگەچە باشقارماغا یتکیزیلیشی، ممکن قادار قیسقا بولوشی وە 3-4 صحیفەدەن آرتیق بولماسلیغی اوتینلەدر. باشقارما.

Yach Turkestan

Novembre 1931 (Le jeune Turkestan) No. 24

Revue mensuelle

Organe de défense nationale du Turkestan

Rédacteur en Chef: **Moustapha Tchokaï-Oghly**

يوليمزغا توغرى كيلگەن بوتون يازولار اوچون مجموعەمزنگ بيتلەرى آچيقدر . باسيلماغان يازولار قايتاريلماس .

آبونه شرطلەرى :

بيللغى 4 دولار ، آلتى آيلغى $2^1/_4$ دولار ، اوچ آيلغى $1^1/_2$ دولار

سايغيلى اوقوچيلاريمزغا

سايغيلى اوقوچيلاريمزنك مادى وه معنوى مظاهرتلەرى آرقاسندا
چيقيب تورگەن « ياش توركستان » ، سوڭ آيلار پول جهتندەن كوب
غيرليقلار قارشوسندا توروبدر. اونگچون 21 نچى ساندان باشلاب آبونه
رطلەرينى اوزگەرتيش مجبوريتى توغمشدى. باشقارمامزنك مالى جهتى
وندای آغير بر وضعيتده ايكەن « يەڭى توركستان » نك قاپاتيليشى
ياش توركستان » وظيفەسينى بورونغيدان كوب آرتديروب قويدى.
ر اولوغ وظيفەنى بەجەريش اوچون أڭ بويوك شرطه مجموعەمزنك
جمينى كيگه يتريشدر. بو يولدا سايغيلى اوقوچيلاريمزنك ياردەملارينى
وتەمز.

باشقارما.

مجموعەمزگه تيوشلى هەر تورلى يوللانمالار اوچون آدرەس :

Moustapha Tchokai-Oghly

48 bis rue Parmentier

Nogent s. Marne (Sein

France